

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕШКА

Изази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопочасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

І. Д И О.

ЗА БОГОСЛОВЉЕ И ДУХОВНУ ПОУКУ.

NACIONALNA
СЕДАМ ТАЈНА НОВА ЗАВЈЕТА.
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Опћи извод из пређашњег и примјечања о даљој судби учења о тајни брака.

Из свега вишереченога постаје очевидно и несумњиво, да је Црква хришћанска, оснивајући се на учењу Христову и апостолскоме, од древности непрекидно: 1., на брак својијех чланова — хришћана — сматрала, као на предмет религиозно-наравствени, који подлежи пуној њеној власти и судству, и да је свагда држала за нужно освећавати, и на самоме дјелу освећавала га је кроз особито тајанствено — благодатно свештенодјеиство, како би брак по духу и сили био образом тајнствене

но-благодатне и непрекидне везе Христове с црквом; 2., да, и ако је црква свагда дјевство истицала више брачнога сталеза, али ништа мање она је опет истодобно брак високо поштовала, у колико је он саодговарао својему идеалу вези Христа с црквом, а особито први брак, по томе што се 3., тај брак од стране цркве ни уколико није спречавао ни свештенослужитељима, само ако је он био свршен пређе рукоположења; 4., но што се тиче другога брака, он је био црквом дозвољаван само по снисхођењу к немоћима људским, по чему 5., и био је безусловно забрањен свештенима особама.

Тако је учила о тајанству брака древно-васијонска црква, тако је непрекидно продужавала учити, и сада једнако учи, строго хранећи све своје духовно наслједство света православна источна црква. Но то се на жалост не може рећи односно цркве западне, која је у овоме случају себи дозволила учинити знатно одступљење од учења и правила древно-васијонске цркве. Она удржавши то тајанство и са тијем у једно по видимоме сачуваним потпуно уважање к светињи хришћанскога брака, почела је после учити, да брак несаодговара достојанству свештеничкога чина, и противно правоме учењу и правилима апостолскимa безусловно забранила га је свима свештено-духовнима особама, чим је рабу уније се — доста је поколебала и поткопала важно и високо значење, како хришћанскога брака, тако и самога тајанства брака, проузроковавши тијем небројену множину моралнијех зала, која су се најприје окомила на њу саму, а после и на цио западни свијет.

Међу тијем, у прва три вијека хришћанства, у самој римској цркви постојао је опћи исто као и у цијелој древној цркви једнаки обичај, да се свима особама, које желе ступити на свештеничку службу допустити, да слободно пређе посвећења у чин, одаберу себи, или једнобрачје или безбрачје. И тако никакве намјере с њене стране у томе периоду није било, да јавно по-

куша успоставити, нарочиту забрану брака за духовенство, или боље рећи, да за њега уведе закон безусловнога безбрачја. Тек у IV. вијеку почела је римска црква, и од времена на вријеме настојала је постојано понаврати, (као што се то види из наредба западних сабора IV.. V. и VI. вијека,) јавне покушаје у овоме питању постојано захтјевајући нарочиту безбрачност свију оних особа, које намјеравају ступити у чин свештенички, и потпуно уздржавање онијех, који су се у браку затекли. И такви покушаји, као што нам је познато, у блискоме времену средли су противу себе, на шестоме васијонском сабору силни отпор, о коме су се они имали са свијем сломити, и сломили су се. премда је то, привидно и само за кратко вријеме било.

Пошто је сабор овај, као што сам говори дознао о томе, да је у римској цркви почео улазити у силу закона обичај, који, до тада није постојао, да у брак не смију ступати они, који намјеравају примити свештеничку службу, и да се од сажиха од својих жена разлуче они свештеници, који су се у браку затекли, са свијем је тај обичај одбацио, као несагласан апостолскимa правилима, и да се у будуће неприкосновеност ових правила очува установио је: „Ако би се ко апостолскимa правилима противно поступајући усудио, буди кога од освећених, т. ј. презвитера, дјакона или иподјакона лишити везе и опћења са закони-

том му женом, нека буде извржен. А тако исто, ако би који презвитер или дјакон под изговором благочешћа одгонио жену своју нека буде одлучен од свештеничке службе, а ако би остао упоран, нека буде извржен.“

Но, без обзира на то, што су на реченоме васијонском сабору, заједно са пастирима свију црква: Грчкима, Сирским, Африканским, Египетским, Арменским и Јевропенским присуствовали и посланици римскога епископата, и што су наредбе овога сабора у свему биле примљене, како од тадашњег римскога Епископа Сергија, тако и од његовијех пријемника, у римској цркви, не само да се није су прекинули пређашњи покушаји, да се уведу безусловно безбрачје за духовенство, него на против прелазећи као по напљедству из једнога вијека у други, све више и више у овоме питању упињали су се насилственима и неразборитима начинима, од којих су одустали тек онда, када су постигли оно што су жељели. Ово је постигнуто било тек после сравнително настојавшијех, на снисхођењу овога питања, двају римских сабора (743 и 888. год.) и једнога аугбурскога (952. год.); а такође и после снисходитељнога заузимања о овоме римских Епископа Стефана VI. († 891. год.) Лава IX. († 1054. год.) Николе II. († 1061. год.) и Александра II. († 1073. год.), и без обзира на све ово строги пана римски Григорије VII. на сабору римскоме

1074. год. безусловно од свију ожењених свештенослужитеља захтјевао је, да се они са свијем и за вазда одреку, или од својијех законитијех жена, или од свога свештеничкога чина. И тако је два тек на посљедња два римска сабора држана 1078. и 1083. год. са свијем коначно утврђен је био тај нови обичај, који је већ остао, као неизмијењени закон о безусловном безбрачју духовенства у римској цркви.

А у колико је нецрквен и управо штетан био тај закон, то су самијем дјелом показале незамишљене смутње и побуне, у свјетини којих се он у живот уводио од чега су произлазили гримасни протести и вика; а један је: „Григорије Јеретик; да проповједа сметено и лудо учине, да је заборавио ријечи ИСХРИСТОС, да је сви вмѣщаютъ словесе сего: могий вмѣстити да вмѣститъ, (Мат. 19, 11, 12) „и апостолске: „аще ли неудержатся, да посягають: лучше бо есть женитися нежели разжизатися; (I. Кор. 7, 9.); „да насилно приморава људе, да живе анђелски; да устаје противу природнога чина; да даје потпуну слободу за ширење блуда и нечистоте.“ Врло хрђаве и посве печалне посљедице, које су у западној цркви овиме изазване, у недалеком времену произвеле су грдне развратности међу духовенством, и најпосље, међу цијелима опћинама хришћанским, на дуго и широко проузроковале су омаловажени поглед на брак, што је у даљему своме развићу довело

многе, да сасвијем (игноришу) непризнају или одреку црквени брак, кога су на жалост посље замијенили грађанскијем браком.

Лутеранство, које је поникло из крајњега одрицања, у западној цркви, не једнога незаконитога и неправеднога, него и многога подпуно законитога и часнога поредка, посве се је лако однијело ка хришћанскоме браку, отрекавши му противно учењу Апостола Павла религијозно-тајанствено значење. С овим у једно, он је довео тајанствено-свештенодјејство брака, на степен простога обреда, преко кога, у колико то и сами Пастори (лутерански свештеници) признају, ништа благодатно брачници добити не могу, осим тога, што они пред Пасторима засвједоче, да се по узајамноме сагласију обвезују, да ће живјети, по установљеноме од Бога браку.

Неке државе васпитане под упливом тога (антагонизма) су противништва к цркви, пошле су у овоме питању још један корак напријед, и већ са свијем увеле, од сваке религијозне обредности удаљени, управо грађански или правнички брак. Овакви поступак представља, врло жалосну појаву, и ни уколико не саодговара светињи брачне везе не само са хришћанскога него ни с природно — религијознога, па чак ни с правничкога гледишта. Јер, коме то може бити непознато, да брак по својој унутрашњој суштини, није основан на саме спољашње обвезе и узајамни уговор брачника; него је напро-

тив установљен, на основама подпунога узајамнога и истинитога сачувства и тврдога увјерења, брачника, а то, да је брак тајанствено-религијозна веза усљед чега он, као што је познато, сам собом и представља област, која са свијем стоји изван круга грађанских закона и њихова суда и власти. Оваково мишљење тврди се тијем, што истинито хришћански брак представља собом дубоку сакривену, духовно-наравствену и религијозну везу, по томе, што он на себи носи слику тајинствено-благодатнога савеза Христовог с црквом. Чим дакле може бити оправдано, да се мијешање грађанске власти у закључењу хришћанских бракова? Може бити ваљда тијем, што је овдје једна страна, која би се могла сматрати за грађанским законима једне земље, а то је: сагласје или несагласје особа, које брак закључавају. Но да предпоставимо, кад би то у самој ствари и било, то у томе случају довољно би било грађанским властима код којих би се пријавили брачници, да изреку, како њихов брак закон спречава или дозвољава, а не никако давати браку закониту потврду (санкцију), која потврда пред њиховим очима већ изгледа, као да им је посве излишно црквено освећење брака.

Но може бити, да се мислило, да ће се боље утврдити брак тијем, што у основу и охрону добива форму закона, силу и власт господарствену. Али то

није тако, по томе што у основу и охрану брачнога живота полажу, не основно-духовна и религијозно-наравствена начела љубави, савјести и дужности, него на против једне спољашње правничке обвезе; не молитвени благослов посредника Божијега — свештеника, — већ потпис на брачноме правничкоме акту посредника грађанске власти — судца; — не духовно благодатну силу Божију, која се молитвама призивље, и у тајанству брачницима подаје; него силу грађанске власти, којом би у случају потребе послужити могли к разводу, једном ријечју у основу брака полагати не власт Божанствену него људску — а то значи, неутврђавати и утврђавати брачне сазвезе не на против готово ослабљених и подкопавати, а то бива, не узвишавати брак, него понижавати га, стављати га заједно успоред ма с каквим имућственим уговором.

Подкопавати значење хришћанскога брака, придодајемо — значи — подкопавати, не само једне основе цркве, него и државе, која се оснива на сталност породичнога живота.

У осталоме може бити, да установитељи грађанскога брака, нијесу имали све ово у виду, но у свакоме случају непо-

битно је то, да се они у овоме питању нијесу руководили здрављем и непристраснијем погледом, већ крајњијем антагонизмом противу западне цркве, и да их је тај антагонизам, готово далеко завео допустивши им (Лутеранима) подићи руке и на оно, што припада Богу, а не Кесару, и кроз то учинио их је повинијема у дјелу, које на себи носи назвање светотатства.

Црква пак источна нигда није знала, па ни данас не зна другијех бракова, осим онијех, који се закључавају с њеном влашћу, и који се њом самом сврстају кроз Богоустановљеном орада овога тајанство. По томе Ои (црква православно-Источна) не може, а да са жалостију не гледа на ову појаву, тако названог грађанскога брака, код некијех хришћанскијех држава, и са овијем уједно не може, а да не сажалева и о несрећним поводима, које је западна црква у овоме питању изазвала, који су послужили, да поникне ово тако жалосно противо-црквено појављење.

(Примједба:) Можемо примјетити, да се тајна брака, као наслеђство од древно-апостолске цркве сачувала и код онијех опћина, које су се још у древна времена од православне цркве одвојиле, као: коптске, арменске, меронитске, абисинске, и несторијанске.

(Свршетак тајне брака.)

ЦРКВЕНО-ИСТОРИЈСКА ПРИЧАЊА О ВАСИОНСКИМ САБОРИМА.

(Руски написао Т. Четиркин, превео Л. Б.)

(Наставак.)

Борба цркве с аријанством.
Други васионски сабор.

Први васионски сабор је утврдио праву науку васионске цркве о Сину Божијем Исусу Христу, осудивши лажну науку Аријеву. Но јереси ипак није нестало. Арије имађаше велик број посљедоваатеља на истоку и западу. Лажна наука Арија, који је послан у заточење, нађе себи ревносног заштитника у императору Констанцију, насљеднику Константина великог. Стање православних бијаше жалосно: у многим епархијама православни епископи нијаше, а ове замијенише аријански. У то вријеме ступи у обраду васионског православља велики светитељ Атанасије, архиепископ Александријски, који је још као ђакон поразио аријанце на првом васионском сабору.

Св. Атанасије бјеше муж врло уман и добар говорник, а одликоваше се чврстим карактером. Констанције наложи Атанасију да Арија, који се повратио из прогонства, прими у своју цркву. Светитељ поручи императору, да он као епископ не може ни на какав начин примити Арија у своју цркву. Тада аријанци обиједише и представше св. Атанасија као бунтовника и противника императорске власти и својом клеветом при-

нудише императора, да ревнитеља православља пошље у прогонство у Галију. Но црква александријска бјеше тако проникнута духом свога архипастира, да и послје прогонства његовога није могла пристати на то, да прими Арија у број својих презвитера. Тада заповједи император престарјелом епископу Александру да Арија уведе у цркву. Благочастиви старац проведе сву ноћ у храму молећи се, да му Господ не допусти да доживи, да му се тако срамасти црква. И гле, кад је Арије, праћен силесијом својих пријатељника, свечано улазио у са- цркву, у тај час осјети бол у животу и ту умрије.

Но јерес није престала с његовом смрћу. Аријанци овладаше умом слабога Констанција и уз његову припомоћ учинише своју заблуду владајућом на истоку и западу. Констанције заповједи, да се сви они, који се држе никејског симбола, лише права и имања и да се пошљу у прогонство. Св. Атанасије бјеше у два маха протјериван из своје пастве. Сплеткама не бјеше краја. По смрти Констанцијевој, император Јулијан одступник, подиже прогонство већ на све хришћане. Он хтједе да уништи и истријеби хришћанску вјеру са свим и да у цијелој римској империји успостави незнабоштво.

Јулијан позва из прогонства православне и јеретике и свети Атанасије се такође поврати својој пастви. Јулијан је рачунао, да ће тиме, кад ослободи затвора православне и аријанце, црква сама по себи пасти усљед својих унутрашњих раздора и неслоге; али преварио се у рачуну. Св. Атанасије написа множину писама против аријанаца и за кратко вријеме успјео бјеше толико, да је повратио мир свијема црквама, које бјеху потрешене аријанством. Раздражени Јулијан поново нагна светог Атанасија, да се спасе бјегством. Повративши се при наслѣднику Јулијановом — императору Јовијану, покровитељу православних, није опет дуго оставао — Јовијан је само 7¹/₂ месеци царевао. Наслѣдник његов Валент бијаше ревностан аријанац и св. Атанасије мораде још једном бјегати из Александрије, но заузимањем житеља Александријских, наскоро буде повраћен те проведе своје посљедње дане у спокојству. Св. Атанасије бијаше 46 год. епископом и од тога броја провео је пуних 20 година у прогонству. Умро је 373 год.

Ступањем императора Валента на престо обновише се опет гонења против православних. Валент буде крштен од аријанског епископа Евдокса и закуне му се, да ће потпомагати аријанско исповједање. И он одржи заклетву. Настадоше по цркву тешка времена господства аријанскога: православне епи-

скопе замјењиваху аријански; православне цркве су затворене и предане аријанцима. Тјерало се још и даље. Осамдесет православних епископа, који дођоше у Цариград да се жале на насиља аријанска, скончаше мученичком смрћу. Валент бојећи се општег негодовања, заповједи да се они тајно смакну. Осудише их тобоже на прогонство; и кад су на лађи већ доста били удаљени од обале, запалише лађу, и сви погибоше у пламену или у морским таласима.

У то тешко по православље вријеме подиже Господ на заштиту вјере велике свјетилнике цркве, св. Василија великог и св. Григорија богослова друга Василијског.

Год. 370. постао св. Василије архиепископом Кесаријским. Тетцајем 7¹/₂ година свога епископствовања поднио је св. Василије доста труда ради мира и добра како Кесаријске тако и цијеле хришћанске цркве. Он је као вјерни стражар у дому Божијем, учећи и утврђујући вјерне, био у непрестаној борби с лажним учитељима, који су се обично служили лукавством и клеветама. Он их је сузбијао својим краснорјечивим поукама и својим писмима. Осим епархија кападокијских, бијаху њему подчињене и епархије Галатске, Понтске и Артенске. На све стране рађале су се буне, православље се свуда колебало. Св. Василије није жалио снаге и труда: он је надгледао епархије, писао посланице, и настојао да себи нађе посвуда

заузетих помоћника. Брат му Григорије, који је био епископом у Ниси; други брат Петар; и овога друг Григорије епископ Сасимски, помагаху му, колкогод могоше. Други ревносни пастири цркве сјединише се такођер с Василијем, само да би могли одпора давати успјесима аријанаца, које је подржавао император Валент.

Император Валент не могаше дакако равнодушно гледати таквог пријатељства са св. Василијем. Познавајући снагу кесаријског архијепскопа, свима је силама желио, да га придобије на своју страну, те одлучи, да сâм оде у Кесарију. Но пред собом посла он тамо најприје једног од првих достојанственика царства префекта Модеста. Ваљда Отијекла му, да расположи се Василију на сједињење с аријанцима.

— Зашто се ти противиш Господару, рече Модест св. Василију, и сâм остајеш упоран?

Св. Василије му одврати, да не може примити заблуда аријанских. Модест видећи, да му наговарања његова не користе, стаде грозити св. Василију прогонством, одузимањем имања, мучењем и смрћу.

— Ако можеш, одговори му св. Василије, грози ми чим хоћеш! Све то за мене не значи ништа: онај не губи имања, који ништа нема, сјем овијех старијех изношенијех хаљина и неколико књига, у којима се састоји цијело моје богатство. Прогонства нема за мене зато, што ја нисам везан за мјесто, па и то мјесто, на ком

живим, није моје но Божије. А мукe — шта ми могу учинити? Ја сам тако слаб, да ће ми већ од првог ударца бити доста. А смрт је за мене добро: она ће ме прије бар привести к Богу, за кога живим и трудим се и коме одавна тежим.

Префекта задиви тај одговор.

— Никада нико није говорио тако смјело са мном, рече он.

— Сигурно, да још ниси имао никада прилике говорити с епископом — одговори св. Василије: јер иначе, кад би ти био с њим разговарао о таквој ствари, добио би исти одговор. У свему другом ми смо благи и смилени, па не само пред моћним, но и пред сваким, јер је по свакој ма закону прописано. Но кад се ствар тиче Бога, те кад се уводи у ствар, не обзирући се ни на што, обраћамо се само једном Богу: тада ће огањ, мач, звјери и гвожђе, које мучи тијело, бити за нас прије радошћу него ли страшилом.

Увјеривши се Модест, да му све претње ништа не помажу, стаде св. Василију набрајати све оне користи, које би црква имала, кад би усхтио испунити вољу Валентову.

— Промисли, рече он, како је важно за цркву, што хоће велики император да се сједини с њом; а од тебе се не тражи много: само да искључиш из символа вјере реч: „јединосушти.“

— Дакако, одговори св. Василије, врло је важно за господара да се сједини с црквом,

јер је важно спасење душе; но измијенити у символу вјере ма само једну ријеч — ја не могу!

Промисли се још до сјутра, рече Модест, одиуштајући св. Василија.

— Није нужно; сјутра ћу бити такав исти као и данас, одважно одговори св. Василије.

Кад је Валент дошао у Кесарију, то префект саопштавајући императору о постојанству и неустрашивости св. Василија, рече:

— Царе! Ми смо побјеђени настојатељем цркве Василијем. Тај муж је виши од претња, тврђи од доказа, силнији од убјеђења.

Наново покушаше, да склопе Василија да се изневјери православљу, но сваки покушај оста без успјеха. Аријанци са вјетоваху, да се употребљавају но насиље, но Валент се бојао, да ће тиме раздражити сву област и још није губио наде, да ће убиједити св. Василија.

На дан Богојављења император Валент дође у храм, у ком је свршавао службу св. Василије, и бје задивљен величанственосћу и тржаственосћу службе. При уласку његову у храм, слух његов бјеше поражен с почетим пјевањем псалема. А кад је видио силесију народа, и у олтару и близу њега необичну љепоту, и пред свима стојећег Василија, који је упрџо свој поглед к престолу, па свиту Василијеву, гђе око њега у нијемом страху и побожности стоји, то изнеможе и пао би, да га није један од црквених служите-

ља придржао. Никад тако што није он видио у аријанским храмовима!

Валент не могаше да говори са св. Василијем, но само му је уручио принос за цркву. За неколико дана Валент опет посјети храм и у олтару је дуго бесједио са св. Василијем и слушање од њега, као што вели Св. Григорије Богослов „ријечи Божије.“

Добар утисак ипак није дуго трајао. За неко вријеме савјети аријанаца превладаше и Валент подписа прогон св. Василија. Но у то вријеме разболи се син императоров, и Валент видѣћи у том казан Божију, брате бже опорече осуду и пошлѣ Василију молећи га да се помоли Богу. Син оздрави, а Валент више није узнемирио св. Василија, и гонење, које је бјеснило у свијема областима империје, не дотаче се кападокије.

Посљедње године Василијеве бијаху особито тешке: аријанци су свуда ликовали, неки православни епископи су се колебали; други опет, који осташе постојани у вјери, трпљеше прогонства, а међу њима бјеше и брат Василијев Григорије Ниски и присни му друг Евсевије самосатски. Од друга свога Григорија бјеше разлучен. Св. Григорије, који бјеше опредјељен за епископа маленога града Сасиме, пошто му не бјеше дозвољено да управља аријанцима, удаљио се у манастир св. Текле, близу Селевкије. Брига и труд

у пастирској служби истрошише му тјелесне силе и свалише га на смртну постељу. Василије умрије 379. године 1 јануара.

Међутијем у год. 379. погибе заштитник аријанца император Валент. Он је завојштио против Гота, који освојише сјеверне стране империје те се побунише. Кад је Валент изјахао пред војском из града, приступи му подвижник Исакије Далматски, који имађаше ћелију близу града.

— Куда ћеш, царе који војујеш против Бога те се не користиш његовом помоћу? — повиче Исакије! Та Он је и подигао варваре против тебе... Престани војевати против Њега и он ће уставити **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** на врати црквама **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** пастире, и твоја је војска. А ако предузмеш војну, а не учиниш тога, то се ни сам нећеш повратити и изгубићеш битку, заврши своју грозну ријеч Исакије.

Но раздражени цар одговори:

— Повратићу се и убићу тебе: одговараћеш за злослутна предсказивања!

Ријечи се Исакијеве испунише. 9. Августа 379. г. бијаше код Дринопоља битка с Готима, у којој је погинуо Валент и двије трећине његове војске. Вели се, да су Готи зажегли кућу, у коју се је Валент сакрио и спалили је не знајући, да се у њој налази император.

Послије Валента ступи на пријесто Грацијан, који изда указ у корист православља и поврати из прогонства прогнане еписко-

пе. Но кад се епископи повратисе у своје епархије, затекоше у њима смутње и раздоре: народ бјеше подијељен на православне, полуаријанце и аријанце. Но зло се није тако распространило и укоријенило као у Цариграду. Готово пунијех 40 година били су тамо непрестано аријански епископи. Разна јеретичка учења, која поради аријанства, слободно су проповиједана, и страст за богословске препирке и свађе обухватила је цијело житељство: по улицама, трговима, раскршћима и угловима могле су се чути непрестане богословске препирке; **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** аријанци, дућанџије и трговци **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** разговараху се о божанствености **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** Ис. Христа, о одношају његовом **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** према Богу Оцу. Огроман број **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** православних живљео је овђе **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** без пастира и храма. Православни **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** цариградски епископ Евагрије бјеше прогнан из Цариграда **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** императором Валентом. Православни се **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** потајно сакупљаху ради богослужења у горе и шуме, гђе их чешће нападаху **ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ** јеретици.

Но у сред невоље и гонења бијашу православни везани међу собом љубављу и ревношћу према вјери. Тек само што се услијед смрти императора Валента прекинуло гонење православних, похиташе они те написаше писмо св. Григорију, молећи га да дође у Цариград и да узме на се бригу за православну цариградску цркву. Осим тога и сабор антиолијски у год. 378. повјери св. Григо-

рију, да уреди цркву цариградску.

Св. Григорије остави омиљени му манастир св. Текле и 379. г. присије у престоницу. Он се настани у сродника својих и у њихову дому устроји цркву, у којој поче свршавати богослужење и проповиједати. Цркву ту назва он Анастасија, а то значи: васкрсење, у нади, да ће ту васкрснути православље. Аријанци непријатељски предусретеше св. Григорија. Смирени изглед његов, стас погурен од труда, глава готово са свим ђелава, лице суво од подвига, сиромашно одијело, простота његова поступања и опхођења, — све је то јавно побуђивало на смјех. Кад га сусретаху, обасипаху га поругама, а по кашто бацаху се за њим камењем. Св. Григорије коначно је то мирно, тврдо се уздајући у Господа.

С почетка је по неколико њих посјеђивало његову сиромашну цркву, а последије сваке проповједи број посјетилаца биваше све већи. Наскоро је та малена црква постала тијесном. Још никада нијесу у Цариграду чули тако силне, убједљиве проповједи. Јеретици и незнабошци, који су из љубопитства долазили да чују новог проповједника, бијаху очарани његовом краснорјечивошћу. Кад су се с катедре анастасијине ориле узвишене бесједо Григоријеве, о богословљу, — дививши се његовом дубоком знању св. Писма, његовом правилном и слободном суду, необичној лакоћи тумачења, ријечи одмје-

реној и промишљеној. Слушаоци се таласаху око његове катедре налик на узбуркано море и изражаваху своје одобравање и допадање плескањем руку и записиваху његове ријечи. За своју узвишену науку о Богу светитељ бијаше прозван као и св. Јован еванђелист, Богословом. Православна паства је искрено заволела св. Григорија и привезала му се.

Год. 379. прогласи војска императором источне римске империје у Срему (Сирмиуму) шпанца Теодосија, сина неког знаменитог вође. Теодосије бјеше поборником никејског исповједања, јер је већ од дјетињства био вјеровао у православљу и примио крштење од православног солунског епископа Асколија. Православни овај император објавио је својим поданицима Цариградских аријанаца — епископу Демофилу, да прими никејско исповиједање, или у противном случају да остави Цариград.

Аријанци, који су око 40 година господарили црквама цариградским, удаљише се изван града, а св. Григорије буде свечано уведен у саборни храм самим императором уз усклике народа: „Григорије епископ!“ Но та свечаност није се баш свиђала смиреном Григорију: он хтједе, да истина сама собом побједи (триумфира). Св. Григорије задржаваше императора од строгијех мјера против јеретика; па при свем том су га они ипак страшно презирали и шта више радили му о глави.

У вријеме епископствовања Григоријева у Цариграду православне је нарочито колебала јерес Македонијева, кога су аријанци као полуаријанског епископа цариградског свргли. Он је учио, да је Дух свети створен Оцем кроз Сина и да по том нема Божанствених својстава. Да би се осудила та лажна наука а и да би се утврдило никејско исповједање, сазове император Теодосије други васионски сабор у Цариграду 381. год. Сабор је отворен под предсједништвом архијепскопа Антихијскога Мелетија, који на скоро умрије. Тада буде за предсједника саборског изабран св. Григорије Богослов.

Оци тога сабора скратилише никејски символ и додасу њему науком о Божанству и о цркви, о том, да мртви не може поновити, о васкрсењу мртвих и животу будућега вјека, те тако дадоше символу вјере савршену форму. По предању, највиша учешћа у тој ствари имађаше Григорије Богослов. Трећи васионски сабор одредио је, да се у символу вјере не смије измијенити ниједна ри-

јеч, чега се и до сада тврдо и свето држи православна црква.

Правилима тога сабора, којих има свега седам, ријешене бијаху препирке о покрштавању јеретика, и свећом тачношћу су определијелена права епископа главнијех митрополија. Епархија цариградска бјеше изједначена с четир веће митрополије: Римском, Антихијском, Јерусалимском и Александријском, и од тога се доба стала сматрати другом иза Рима зато: што је Цариград био другом престолницом и називао се новим Римом. Тада уђе у обичај, да се епископи тијех градова осим Рима, називају патријарсима, а римском епископу оста и надаље назив папе, који се је раније употребљавао, но који није употребљавао никаквог преимућства

Послије тога св. Григорије Богослов измолио је у императора да га стави у мир ради честог свог побољевања и остатка свога живота проведе у Аријанзу — мјесту свога рођења. Свети Григорије умрије 25. Јануара 389 године.

(Наставиће се.)

ЦРКОВНА БЕСЈЕДА. 1)

„Се дѣва во чревѣ зачнеть и родить сына и нарекутъ имя ему Емануилъ, еже есть сказанное: съ нами Богъ.“ (Исаіе 7. 14.)

Благочестиви християјани!

Света мати православна црква данас празнује успомену Ваведења

Божије Матере у храм. Блажена Ана рађа красни цвијет Матер преблагот Спаситеља Христа а душа наших Искупитеља; горе и холми пјевајте и вјерна срдца од радости играјте!

1) Говорио у св. Ваведенском храму Института Царице Марије на Цетињу, свештеник и катихета Лука Попичић.

Бог испуња своје обећање, које је још првим људма рекао у рају, кад су ови по пријеступу Божије заповједи признали и исповједили пред Богом свој гријех: да ће се Исус Христос, као потомак прве жене, од Преплагословене Дјеве Марије родити, и да ће он побједити лукавога ђавола, обманитеља и непријатеља човјечанског, а људе избавити од гријехасуђења и смрти.

Данас се Давиду цару оствара жеља, прекрасна дјева из царског рода стоји на рукама добре и благочастиве Ане, из кога се племена, по обећању Божијем, имао родити Спаситељ свијета. Побожни супрузи Јаћим и Ана с Божијим овим даром, одклањају од себе сваку поругу и презрење народње; јер у старом завету, који законити супрузи нијесу имали дјеце, били су презрени од цијелог народа и сматрани за велике грјешнике и незаконике. Родитељи, по жељеној од Бога милости и дару, извршују обећани Богу завет, по Библији, по божњих родитеља пророка Самуила, да ће Богом даровано отроца посветити Богу на службу у све дане живота његова. Пошто је у Бога испрошена дјева навршила трећу годину, добри њени родитељи узму своју шћер с пратњом многих дјевојчица, које су биле обучене у бијело платно, носећи запаљене свијеће у рукама и упуте се к светом храму. Овој великој слави сами су се ангели дивили, као што о томе света црква поје: „Ангели вхождение пречистыя зряще удивишася, како дѣва вниде въ святая святыхъ.“ (Ирмос, пјесн. 9.)

Праведни родитељи тројетну дјевицу предаду Првосвештенику Захарији, који је одведе у најсветије мјесто св. храма „Святая Святыхъ“, да се у њему богоизбрана отроковица сваки дан Богу моли, и који је провиђењем Божијим толико потресен био у душу, као његда праведни Симеон који по обећању Божијем њеног сина Божанственог младенца Исуса, узме на рукама и чита ону дивну пјесму: „Нынѣ отпушаси раба тво-

его Владыко по глаголу твоему съ миромъ.“ (Лук. 2. 29.)

Преплагословена дјева Марија проведе васпитавајући се у св. храму више година, она је горела чистом љубављу к Богу и упражњавала се је у добродјетељи; била је сасвим смирена и благообразна, невријеђајући друге а чинећи и желећи свакоме добро, клонећи се гордост и сујете, не злобећи никоме тако, да је њен спољашњи изглед потпуно одговарао унутрашњем расположењу духа њеног. Родитељи њени чешће су пута долазили и посјеђавали своју шћер, савјетујући је и на добро упућујући: по томе нијесу ли родитељи и васпитатељи дужни чињети све оно, што служи на спасење, благо и срећу дјечију, угледајући се на побожне родитеље пречисте дјеве, јер ваља знати да је онак премудрости „естъ страхъ Господній“.

Доро слушатице! Ја ћу у данашњој бесједи укратко објаснити пред вама наравствене дужности родитељи и васпитатеља. Родитељи који су вас родили, по самој су природи вам најближни и после Бога највећи добротвори, који су дужни имати у себи страха Божијег и пресађивати га у душама своје дјеце, по примјеру Јаћима и Ане, који су своју шћерку напитали страхом Божијим.

Они пак родитељи и васпитатељи, који уче дјецу да се Бога боје, не могу се плоду, ни код своје дјеце добру надати, кад сами немају у себи страха Божијег; јер од непобожних родитеља, који живе без страха Божијег, не могу ни њихова дјеца бити богобојазљива.

Чешће пута видимо да многи родитељи, више из обичаја иду и воде своју дјецу у св. храм него из побожности, те за све вријеме богослужења њихова дјеца стоје расејано и непристојно. Водимо дјецу у св. Божији дом, али пријед тога нека кућа у којој живимо буде училиште побожности и сваке добродјетељи. Водимо дјецу у цркву иза раног дјетинства по примјеру добрих родитеља; али

пријед излијте душу пред Господом и душа ваша и ваше дјеце биће испуњена Божијом благодаћу, те ће ваша дјеца стојати у цркви побожно и са синовним страхопоштовањем као пред самим Богом.

Будући да се ми људи састојимо из двије стране — душе и тијела, те по томе родитељима и старатељима дјечијим, не стоји само у задаћи да се старају за хљеб, под којим се разумије храна, стан, огрјев и одјело, које им служи за њихов опстанак; него им је пријека дужност да их уче и настављају спасоносној науци Божијој, која је за нас изложена у св. Писму и у предању једине, свете, саборно и апостолске цркве, као што сами Христос Спаситељ говори: „Не о хлѣбѣди единомѣ живѣ будеть человекѣ, но о всякомѣ глаголѣ исходящемѣ из устѣ Божиихѣ.“ (Мат. г. 4. с. 4.) Трудећи се за умствено и наравствено, **НИЖИО НАСПИТАЊЕ**, како би били прави чланови цркве, и достигли своје **НАСТАВЉАЊЕ** и вјечно блаженство; јер св. апостол Павле говори: „Отцы васпитывайте чадъ своихъ въ наказаніи и ученіи Господни.“ (Ефес. 6. 4.)

Родитељи и васпитатељи дужни су васпитавати дјецу у закону Божијем, чувати их од охолости, развратних друштава, игара, забава, књига и престава, а допуштати им само оне књиге читати, слике гледати и престава полазити и слушати, које им побожни родитељи и добри хришћански наставници препоручују; а сами дужни су својим добрим и наравственим понашањем у сваком погледу за добар примјер служити. Дјеца се науке говорити језиком својих родитеља, на њих страшно дјејствује примјер родитеља, добро усвајају побожност и добродјетели родитеља и васпитатеља, задовољство и утјеху находят у благочестију и молитви, радо иду у цркву на св. богослужење и тамо се усрдно Богу моле, љубе дијелити милостињу и уопће желе сљедовати закону Божијему.

Дужни су се родитељи такођер трудити, да би с узрастом и развијањем тјелесним, расла и напредовала у њима и духовна страна, јер је дјечије срце њежно и радо прима сјеме Божанственога учења, које дубоко запада у невину душу дјечињу. Напротив она пак дјеца, која су зарана заражена пороцима, страстима и разузданошћу: такви пороци и заблуде дубоко пуште коријење, и тешко их је очистити из душе дјечије. Родитељи и васпитатељи треба да положе дједи основ наравственог васпитања, а пастири црквени дужни су тврдити и назидавати грађу на положеном темељу, уливајући у дјецу благочестије и добродјетели. Св. апостол Павле говори: „Основаніи инаго никтоже можетъ положити паче лежащаго еже есть Исусъ Христосъ“. (1. Кор 3. 11.)

Као год младо дрво које у почетку свог раста криво и грбаво напредује, те кад оснажи и узрасте **ДУБ**, не може се исправити, него потребује велики труд; тако исто и **ЧОВЈЕК** који није из младости упућиван к добру, кад дође до свог узраста, **ТРУДИ** се да је са свим исправити и упутити к добру. Из овога види се да пада у дужност родитељима да своју дјецу из ране младости привикавају, да све по савјести раде, као што и закон Божији изискује; како би им било одобрење своје савјести више свијех љуцких похвала, — да дјеца имају нелицемјерни страх према Богу, синовну покорност према заповједима Божијима и према уставу св. православне цркве. Навикнувши дјецу сваки дан да сваки свој рад и посао почињу и завршују с молитвом, просећи помоћи од Бога и благодарећи му за сваки успјех и рад; да у невољи, оскудици и болести са усрдно молитвом к Богу приступају и на њега надежду полагају; да имају призрења и поштовања према родитељима, началницима, свештеницима, наставницима, добротворима и уопће према свима старијима. Дужни су тако исто руководити их к умјерности и тру-

дољубљу и сваком користном и поштену раду.

Васпитајте, о родитељи, душу дјечију, јер је то за њих спасоносно, како би с увјерењем предали се предности к Богу; те што год им се случи у животу, по премудрому Божијем промислу, све ће им ходити на добро, по ријечима апостола: „Любацимъ Бога всея поспѣшествуютъ во благое“. (Рим. 8. 28.)

Као год дворац који је ограђен на тврдом камену, чврсто и постојано стоји, неврједив и онда, кад протекну ријеке и потоци, дуну вјетрови и буре: тако исто и човјек који у дјетинству и младости буде утврђен у истинама и добродјетелима хришћанским, остаје постојан против искушења, саблазни и других порока.

О томе служе нам за примјер: прекрасни Јосиф, син патријарха Јакова и пророк Самуило, који су били васпитани у страху Божијем. Јосиф побјеђује искушење, а Самуило да саблазнити неваљалим примјером нечастивих синова првосвештеника Илија. Ако родитељи или замишљени родитељски немају у себи страха Божијега, него су хладни спрам вјере, неволе молити се Богу и ходити у цркву, неприступају редовно к св. тајни Евхаристије, или све то чине без страхопоштовања, без усрђаја, пажње, воље и побожности — већ по неком голом обичају, предају се расијаности, разузданости и другим порокима, без синовног страха Божијега; равнодушно говоре о Богу, вјери, цркви и богослужењу или немијавују св. ствари: онда тешко дјеци од таквих родитеља!... јер не виде опасности, које им предстоје, од таквог неваљалог примјера и понашања родитељског. А горе и родитељима, који неваљалим својим примјером воде дјецу к вјечној погибели, пошто ће на страшном суду бити одговорници Богу за њих, и нек чују онај грозни за њих глас првјечнога и праведнога судије живих и мртвих: „Иже аще соблазнить одинаго малыхъ сихъ вѣрующихъ въ мя уне есть ему, да обьсѣтъ си

жержновъ оселскій на выи его, и потонетъ въ пучинѣ моретѣи“. (Мат. 18. 6.)

Завршујући данашњу моју бесеједу препоручујем свима родитељима и васпитатељима, да што више дјецу обучавају и упућују наравственом животу, сијући у душу дјечињу благочестије и побожност, препоручујући им, да се владају по Божијим заповједима, које ће им служити овден на земљи, за основ праве среће, здравља, мира, задовољства, благостања и напретка; а у будућем животу за получење вјечног блаженства у царству небесном. А тако исто да их савјетују нека срца и душу у највишој чистоћи држе, сматрајући стидљивост као највеће благо, и као хранитељку невиности, чистоте и поштења; јер Божанствени Спаситељ наш говори: „Блажени чисти сердцемъ яко ти Бога узрять“.

Међ тим да још дјецу клоне од љебности сваког безподобјења; јер је свет почетак свију зала; и да их вједају у трудољубљу и сваком користном раду и занимању, чувајући их од расипности и нереда, а руководећи их стидљивости и сваком добром реду; јер и сами Христос Спаситељ, кад је чудним начином у пустом мјесту нахранио пет хиљада људи и заповједио ученицима, да скупе комаће, што је заостало, да ниједна мрва не пропадне: тим је нами оставио примјер, да се штедљивости навикавамо, доказујући с увјерењем, да су највећа блага за сваког хришћанског младића и за сваку хришћанску дјевојку: невиност, смјерност, скромност и благообразност.

А сада препоручујући се Покрову и Заштити Матере Божије, крјепке и непостидне заступнице наше код Бога и, испуњавајући у течају нашег земног живота свете дужности хришћанске, молимо се скупа: за здравље Њиховијех Императорских Величанстава руског Цара Александра III-ег и Царице Марије Феодоровне и Њине Августејше Дјеце. И за здравље Њиховијех Височанстава нашег премилостивог Господара-Њаза

Николе и наше узвишене владарке
Књагиње Милене и свега Њиховога
сјајнога Дома. — Молећи се и испу-
њавајући те свете дужности, смјерно
и непритворно: можемо се с поузда-
њем надати, да ћемо бити учасници

потпуне вјечне славе у царству не-
бесном; гдје ћемо лицем к лицу гле-
дати и прослављати Бога у друштву
са светим ангелима и са прославље-
ним Божијим угодницима.
Амин.

И. Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ УОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ДВИЈЕ ЧЕСТИТКЕ

I.

БРЗОЈАВНА ЧЕСТИТКА ГЛАВОМА НА ЦЕТИЊЕ:

NACIONALNA
ЊЕГОВОМ ВИСОКАМСТВОУ
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ВИТЕШКОМ КЊАЗУ И ГОСПОДАРУ ЦРНЕ ГОРЕ

НА НИКОЉ-ДАН 1893. ГОД.

Славни Књаже, вилин сине!

Славо, срећо домовине!

С Именданом увјек већа

Цвала теби слава, срећа,

Да што пријед ка' гром планеш

И свом врагу оштро панеш:

„Не иштем ти, куго, ништа,

Само бјеж' ми с мог огњишта! —“

Најподанији

Ј. Сундечић.

II.

Х И М Н А

ПРИЛИКОМ ИМЕНДАНА

НЕГОВЕ СВЈЕТЛОСТИ

Књаза ДАНИЛА-АЛЕКСАНДРА

ЦРНОГОРСКОГ ПРЕСТОЛОНАСЉЕДНИКА

17. ДЕЦЕМБРА 1893.

Боже живи и весели
 Насљедника ДАНИЛА!
 Ограђуј га од напасти
 И коварства немила!
 Анђела му Хранитеља
 Шаљи, Боже у помоћ:
 Да га чува, брани и води,
 Свеђ и свуда, дан и ноћ!

Диван као Царев-Лаза
 Јунак дивни, гласити;
 Уман као „Горског Вјенца“
 Пјесмопојац честити;
 Саван као Граховачког
 Мисленик и Отац му
 Владац и пјесник! —

Као кеदार на Ливану
 Да ни расте поносит;
 Као палма у Мисру
 Да ни буде узорит;
 Као ружа Јерихонска
 Да ни мирис раздаје;
 Као сунце са сред Неба
 Да ни блиста и сјаје! —

Као сваку му благу стазу,
 К свакој правди и истини
 Упућуј га, настављај! . . .
 Здрава, крјепка — руководи
 Њег' до цјели високе! . . .
 Храни нам га, о Превишњи,
 До старости дубоке!

Заступај га, о Господе! . . .
 Узвиесуј му име, част!
 Спремај нам га за будућу
 Над народом својим власт!
 Дај, да вјери прађедовској
 Тврдо одан остане!
 Да поносом величајним
 Црној Гори постане! —

Десницу му благослови;
 Буд' му тврђа и крјепост:
 Да под круном домовини
 Буде на спас и радост! . . .
 Да му буде бритка сабља
 На страх вразим, — Боже дај! . . .
 Да му гласа јек се ори
 С краја свјета до на крај! —

У Котору.

Најпреданији

Ј. Сундечић.

РИБЕ ИЗ ЦРНОГОРСКИХ СЛАТКИХ ВОДА*)

Септембра мјесеца 1891 г., приликом једног излета у Црну Гору, у мало дана свог тамошњег борављења, био сам добре среће да саберем релативно доста врсти риба које живу у слатким водама овог презанимљивог пријећела. У томе бијох успјешно подупрт од врлог ми пријатеља госп. проф. *Божа Новаковића* садашњег начелника пријестолнице. У опште могу казати да сам у тој српској земљи био дочекан начином тако пријазним и срдачним, да то никада нећу сметнути с ума.

У овој рађици држаћу се строго предмета, **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ ДУБРЕВЦА** феле истакнућу само неке датке, који ће можда послужити к јаснијем разумијевању и изјашњењу њихових посебних карактера. Уз то забиљежих двије феле риба, које — што ја знам, — држим да су нове.

Сабране су рибе из ријека Мораче, Зете и Црнојевића ријеке, а уловљене су код Подгорице (Миркова Варош,) Даниловграда и Ријеке. Очито је, пошто се ове ријеке излијевају у Скадарско Блато, да се таквих риба находи и у истоме Блату, у

*) Јамачно ће се се наћи њекијех, који ће примјетити, да овакови чланци спадају у чисто научне часописе; али ми смо га и пак примили зато: што се то нас у Црној Гори поближе тиче; а при том, ми смо већ казали у Огласу нашем, да је наш часопис прави магазин, у који улази сваковрсни просвјетни еспан: па може и овај, који такођер у просвјетну струку спада, пошто се просвјета ипак не лужи од знањства и научности. —

којему имаде и морских, што путем Бојане у-њ улезу.

Рибе које сабрах јесу следеће:

1.) *Anguilla fluviatilis* Agas. (Морача;) нар: Јегуља. Примјерци су од 30 до 40 цм. дуги.

2.) *Anguilla fluviatilis* var. *eurystoma* Kat. (Црнојевића Ријека;) нар: Јегуља. Примјерци су од 30 до 45 цм. — Задовољан сам, што нађох ову варијетету јегуља и у Црној Гори. 1)

3.) *Alburnus xoranza* Heck. (Зета,) нар: Укљева. Екземплари су од 8 до 16 цм. — У додатку кажем што већ установише ириктијолози Heckel и Kner, 2) приједлажујем, да је у опште висина тијела скоро једнака дужини главе.

Леђ. п. $\frac{3}{8}$, задњична пер. $\frac{3}{13-14}$, Крљушти $\frac{8-9}{48-50/4}$.

4.) *Alburnus xoranzooides* Heck. et Kn. (Црнојевић;) нар: Укљева. Леђ. п. $\frac{3}{8}$, Зад. п. $\frac{3}{11-12}$, Крљуш $\frac{7\frac{1}{2}}{42-46/3}$.

Морам примижетити да за оба ова облика т. ј. за врсти *Alb. schoranza* и *Alb. schoranzooides*, рибари имаду само једно име, и то Укљева. У прољећу укљеве много мршају и онда их зову „Рахуље.“

Укљеве се рибају у великим масама зими, и то на више мјеста ријеке Црнојевића, али особито

1.) Види моју радњу: „Sull' *Anguilla fluviatilis* della Dalmazia“ тискану у „Glasniku Hrvatskoga Naravoslovnoga Društva u Zagrebu God. IV., Broj 6, 1889.“

2.) Die Süßwasserfische der Österreichischen Monarchie, Leipzig 1852, стр. 138 и 139.

код Плоче, Рања, Базагура, Каруче и Волача. Често се код Плоче фатају по више крцатих лађа овакијех риба. Будући да није могуће, толико мноштво риба појести у свјежем стању, тако је народ присиљен посолити их и продимити, те тако справљене, улазе у трговину под именом Шкоранца.

5.) *Leuciscus rubella* Bonap. (Црнојевић); нар: Брцак. — Примјерци од 10 до 15 цм. Висина тијела стоји на близу $4\frac{1}{3}$ пута у цјелокупној дуљини, а дуљина главе $4\frac{1}{2}$ обилата пута. Уздужна ос дотицајућ се доњег крајка зенице, оставља пода се врх шкржног поклопца и већи дио уста. Основа задњих пераја износи скоро $\frac{2}{3}$ од основе лебне пераје. Најзадња жбига лебне пераје већа је за пола од најдуже. Најдуже жбице репне пераје или варке, краће су од главе.

Леђ. п. $\frac{3}{8-9}$, Зад. п. $\frac{3}{8-9}$, Крљуш. $7\frac{8}{38-41\frac{3}{4}-4$.

Овђе ми је истакнути, да сам за ову врст коју Heckel зове *Leucos rubella*, изабрао име *Leuciscus rubella* Bonap. и то с разлога, што се ја потпуно слажем са V. Siebold-ом,¹⁾ да род *Leucos* Heck. није основан, јер, како исти природњак доказује у истој се врсти може наћи толико 5 зуба са сваке стране доњих фарингијалних костију, колико и с лијеве 6 а с десне 5, те би тако умјесније било спо-

жити та два рода уједно признајућ старије име *Leuciscus Rond.*

Исправљам овђе такођер моја првашња навађања,²⁾ у смислу, да за врст *Leucos aula* Bonap., прифаћам zgodније име *Leuciscus aula* Cuv. Val., те би мјесто имена *Leucos adpersus* Heck., изабрао прикладније *Leuciscus adpersus*.

То исто вриједи и за Heckel-ову врст *Leucos basak*, коју ћу одселе *Leuciscus basak* прозвати, премда је v. Siebold сматра као просту варијацију врсти *Leuciscus rutilus* Lin., на што ја ипак небих могао никако пристати.

6.) *Scardinius scardafa* Bonap. (Црнојевић). Примјерци су од 1.5 до 1.8 цм. дуги. Дуљина главе стоји $4\frac{1}{2}$ пута у цјелокупној дуљини, а висина тијела 4 пута у цјелокупној дуљини. Уздужна ос, дотицајућ крајка зенице, оставља пода се већи дио устију, предвајајућ врх шкржног поклопца. Промјер ока стоји скоро $1\frac{1}{2}$ пута међу очима. Леђ. п. $\frac{2}{8}$, Задњ. п. $\frac{3}{10}$, Крљуш. $6\frac{1}{2}$ $\frac{39}{3}$.

Ова врст, од које заборавих забиљежити народно име, ван помањих разлика подударара се са врсти обичном у Италији и у Неретви *Scardinius scardafa*.

7.) *Squalius montenegrinus* n. sp. (Зета и Црнојевић); нар. Клијен. — Екземплари су дуги од 9 до 21 цм. Висина тијела стоји 5 пута у цјелокупној дуљини, а дуљина главе $4\frac{3}{4}$ пута. Уз-

1) Die Süßwasserfische von Mitteleuropa, Leipzig 1863, стр. 183 и 184.

2) „Notizie zoologiche“ тискане у Bollettino della Società adriatica di scienze naturali in Trieste, Vol. VIII., fasc. 1, 1883.

дужна ос, дотицајућ се доњег крајка зенице, оставља пода се већи дио уста и врх шкржног поклопца. Леђна пераја почимље управ над 17. Крљушти побочне црти. Трбушне су пераје постављене у средини тијела, изим варке. Промјер ока стоји $5\frac{1}{2}$ пута у дуљини главе, $1\frac{1}{2}$ пута у даљини између предњег крајка ока и врха губице, а два обилата пута међу очима. Најдуље жбице варке, много су дуље од грудних пераја.

Ова врст дакле, у нечему слична на врст sq. sacedanus Bonap., а опет нешто и на врст sq. albus Bonap., али се без двојбе разликује од обију ових фела. Због наведених карактера и због маленог броја крљушти у побочној црти, држим да би се као рао овај облик род *Leuciscus* Црне Горе, сматрати као нова фела, коју ћу од сада назвати *Sq. montenerinus*

Леђ. п. $\frac{3}{8-9}$, Зад. п. $\frac{3}{8-9}$, Крљуш. $\frac{7}{43-44/3-4}$.

8.) *Alosa finta* Cuv. (Црнојевић;) нар. Сврага, Кубла. — Примјерци су од 13 до 14 цм. Висина је тијела једнака дуљини главе, и стоји $4\frac{1}{2}$ пута у целокупној дуљини. Леђна је пераја управ толико дуга колико и висока. Чмар је удаљен од врха губице за $2\frac{3}{4}$ дуљине главе. Опазих при том и неколика зуба у предњем дијелу доње вилице, што до сада, по моме знању, још нико не примјети. У једном екземплару из бројих укупно 63 ламела (танких кошчица) на првом пару

шкржних лука, 59 на другом, 46 на трећем, а 38 на четвртом пару.

Леђ. п. $\frac{3}{14-15}$, задњич. п. $\frac{3}{21}$, Крљуш. око 60.

9.) *Leuciscus Brusinae* n. sp. (Црнојевић;) нар. Шарадан. — Екземплари су од 12 до 15 цм. Дуљина је главе наблизу једнака висини тијела и стоји 4 пута у дуљини рибе, осим варке. Промјер ока садржава се $4\frac{1}{2}$ пута у дуљини главе, 2 пута међу очима, а $1\frac{1}{2}$ пута од врха губице до предњег крајка ока. Постањак је леђне пераје управ у средини тијела; она је много виша него дужа; најдуље њезина жбице допиру од врха предњег поклопца до носница. Задња је пераја скоро тако висока колико и дуга; њезина је само мало краћа од основе. Боја је на горњем дијелу тијела сиво-модрушаста, а на доњем сребренаста. Цијело је пак тијело неправилно расуто црнкастим пјегама, а трбушне су пераје и задње црљенкасте боје.

Леђ. п. $\frac{2}{8}$, Зад. п. $\frac{3}{9}$, Крљуш. $\frac{9}{45-47/3}$.

Овај облик највише слична на врст *Leuciscus basak* Heck., али се разликује од ње по већем броју крљушти у побочној црти, по мањим очима и по боју тијела, тако да би се овај облик морао признати као добра врст, коју ћу ево, на част врлом пријатељу госп. проф. С. Брусини, прозвати *Leuciscus Brusinae*.

10.) *Barbus caninus* Cuv. Val. (Црнојевић;) нар. Мрен. — Ду-

љина је примјерака од 11 до 20 цм. Висина тијела износи наблизу пети дио цјелокупне дуљине. Дуљина главе стоји у дуљини тијела скоро $4\frac{1}{2}$ пута. Промјер ока садржава се 6 пута у дуљини главе, $2\frac{1}{2}$ пута од ока до врха губице, а скоро 2 пута у даљини међу очима. Постанак је леђне пераје скоро у средини тијела, осим варке. Задња је пераја врло висока, те, најдуље њезине жбице веће су од ових леђне пераје и допиру до основе варке. Доњи је дио тијела сребрнаст, а горњи модрушаст и при том покривен мноштвом црних пјега, које се простиру и на све пераје осим трбушних.

Ова врст рибе, која се наводи и у Италији у ријечи Арно, живи мноштвом у ријечи Дрно евића, што је веома занимљиво, јер Heckel и Kner нијесу могли доказати него само један једини примјерак уловљен у Аустро-Угарској Монархији. 1) Дакако да се ова црногорска форма разликује малко од поменуте врсти, особито због мањих очију, али је ја ипак сматрам као просту варијацију исте врсти.

Леђ. п. $\frac{3}{9-8}$, Зад. п. $\frac{3}{3}$, Трб. п. $\frac{1}{8}$, Груд. п. $\frac{1}{16}$, Крљуш. $11-12/48-52/9-7$.

11.) *Leuciscus aula* Cuv. Val. (Црнојевић); нар. Тврдозубица. — Примјерци имаћаху дуљину од 10 до 14 цм. Висина тијела стоји 4 пута у цјелокупној дуљини, а дуљина главе $4\frac{1}{2}$ пута. Промјер ока садржава се 4 пута

у дуљини главе, 1 обилати пут од ока до врха губице, а $1\frac{1}{2}$ пута међу очима. Основа леђне пераје износи $\frac{3}{4}$ највеће њезине висине и износи наблизу половину дуљине главе. Најдуље жбице од варке, дуге су скоро као глава. Између основе и висине задње пераје постоји исти размјер као код леђне, само што њезине најдуље жбице дуге су управ толико колико основа леђне пераје.

Леђ. п. $\frac{3}{8-9}$, Зад. п. $\frac{3}{8}$, Крљуш. $7-8/36-39/4-3$.

Осим неких разлика, особито у дуљини главе, овај облик највише сличи на врст *Leuc. aula*.

12.) *Leuciscus rutilus* Lin. (Порача); нар. Подрапница. — Овај једини примјерак мјерио је у дуљини 10 цм. Дуљина главе стоји 5 пута у цјелокупној дуљини, а највећа висина тијела садржава се $4\frac{1}{2}$ пута у истој дуљини. Основа зад. пераје има скоро исту дуљину од основе леђне пераје.

Леђ. п. $\frac{3}{9}$, Зад. п. $\frac{3}{9}$, Крљуш. $\frac{8}{44/4}$.

Ова форма не судара се заиста сасвим са врстом *Leuc. rutilus*, али поради броја крљушти у побочној црти, приморан сам ју сматрати као просту варијацију поменуте врсте.

13.) *Salar dentex* Heck. (Морача); нар. Пастрва. —

И од ове врсте добих само један примјерак у дуљини од 20 цм. Дуљина главе стоји $4\frac{1}{2}$ пута у цјелокупној дуљини, а највећа висина тијела садржава се 5 обилатих пута у истој ду-

1) Op. cit. стр. 87.

љини. Промјер ока стоји 5 пута у дуљини главе.

Леђ. п. $\frac{3}{10}$, Зад. п. $\frac{3}{8}$, Трб. п. $\frac{1}{8}$, Груд. п. $\frac{1}{12}$, Варка 17.

14. *Scardinius plotizza* Heck. et Kn. (Црнојевић); нар. Лола, Бона. — Примјерци су мјерили од 20 до 23 цм. Највећа висина тијела стоји мало више од 3 пута у цјелокупној дуљини, а дужина главе садржава се преко 4 пута. Промјер ока садржава се скоро 2 пута међу очима, а обилат 1 пут од ока до врха губице. Леђна је пераја много виша но дужа; њезина је основа дуга колико од врха шкржног поклопца до стражњег окрајка ока. Основа леђне пераје већа је од основе задње пераје. Највећа тако исто и висина највеће губице од варке много су мање од главе. Осим дакле малих разлика, овај је облик истовјетан са поменутом врсти.

Леђ. п. $\frac{3}{8}$, Зад. п. $\frac{3}{9}$, Трб. п. $\frac{2}{8}$, Груд. п. $\frac{1}{15}$, Варка $\frac{6}{17/5}$, Крљуш. $\frac{6}{38-39/3}$.

15.) *Chondrostoma nasus* agas. (Морача, Црнојевић); нар. Скобаљ. — Дуљина је екземплара од 17 до 27 цм. Највећа висина тијела, већа је од дуљине главе. Дуљина главе стоји скоро 6 пута у цјелокупној дужини. Промјер ока садржава се мал да не 5 пута у дуљини главе, $1\frac{1}{2}$ пута од ока до врха губице и 2 пута међу очима. Основа леђне пераје једнака је оној задњич., и дуга је као од врха шкржног поклопца до стражњег окрајка зенице. Задња је пераја

мало виша но дужа, а дуљина варке једнака је дуљини главе

Леђ. п. $\frac{2}{9}$, Зад. $\frac{3}{10}$ —11, Трб. п. $\frac{1}{9}$, Груд. п. $\frac{1}{16}$, Варка 19. Крљуш. $\frac{9}{59-62/5}$.

16.) *Syrpinus carpio* Lin. (Црнојевић); нар. Крап. — Примјерци су од 18 до 21 цм. дужи. Највећа висина тијела стоји 3 обилата пута у дужини тијела, изим варке. Промјер ока стоји 5 до $5\frac{1}{2}$ пута у дуљини главе, 2 пута од ока до врха губице, и 2 обилата пута међу очима. Основа леђне пераје трећина је дио цјелокупне дужине главе, а дуљина главе стоји 4 пута у цјелокупној дуљини. Ова риба је црногорска рибаља форма, због неких карактера, сличи многу на облик *Syrpinus regina* Valenciennes, али је ја очито сматра као припадајућу к врсти *Syrpinus carpio* Lin., коју и ја сматрам као Heckel-ом и Kner-ом држим као фундаментални тип. 1)

Леђ. п. $\frac{3}{20-22}$, Зад. п. $\frac{3}{5}$, Трб. п. $\frac{2}{8}$, Груд. п. $\frac{1}{15}$, Крљуш $\frac{6}{36-37/5-6}$.

По ономе што сам овђе иже изложио, лако је увиђети да Црна Гора врло богата у рибама, јер осим што се тамо налази онакових, које су за рибарство од велике важности, приказују нам и таквих форма од којије неке пребивају у сјеверној неке у јужној Европи; а цр

1) Op. cit. стр. 62 и 63.

том имаде још и своје посебне карактеристичне врсти. 1)

Додатак — Када послах на штампавање ову своју малу радњу пријатељу проф. С. Брусини у Загреб, упозори ме исти да недавно и гласовити ихтијолог Dr. F. Steindachner бијаше о црногорским рибама нешто написао и то у списима Бечке Царске Академије Знаности. И заиста пролиставши најзадње списе поменути Академије, нађох у одејку „Mathematisch-Naturwissenschaftliche Classe, LXXXVI. Band, I. und II. Heft, Jahrgang 1882, Juni und Juli, Wien 1882“ на странама 69—73 ђе Dr. Steindachner дијелом описује и дијелом само спомиње више врсти риба, које је он, приликом својих путовања кроз Црну Морску у септембру 1881 године, нашао у ријечи Црнојевића и у Скадарском Блату. Рибе су следеће: *Barbus meridionalis* Risso, *Leuciscus* (*Pachychilon* n. subg.) *pictus* sp. Heck. et Kner, *Leuciscus aula* sp. Bonap, *Alburnus bipunctatus* sp. Bl., *Squalius cephalus* Liné, *Chondrostoma Knerii* Heck.,

1) Ови је чланак био написан још у децембру 1892 год., као што нас о томе исти велевриједни наш природњак у свом писму обавјештује. Слао га је у Загреб, да се штампа у „Glasniku Hrvatskog Naravoslavnog Društva,“ којег је Друштва члан и госп. Катурић. Но како споменути „Glasnik“ од дуљег времена више не излази, он нам је свој чланак послао с молбом да га ми у нашој „Просвјети“ објелоданимо, што смо ми врло радо и извршили.

У Задру, 1 јануара 1893.

Alburnus scoranza Heck., *Cyprinus carpio* L., *Alburnus scoranzoides* Heck., *Mugil capito* Cuv., *Labrax lupus* C. V., *Clupea finta* Cuv. Gthr. и напoкон *Salmo fario* Lin. (*Salar dentex* Heck.); ово шест посљедњих врсти нашао је само у Скадарском Блату, а врсту *Alburnus bipunctatus* само у ријечи Црнојевића, остале пак врсте у обје поменути воде.

Моје проучавање слаже се потпуно с оним Dr. Steindachner-a, у колико се тиче врста: *Barbus meridionalis* (= *caninus*), *Leuciscus aula*, *Alburnus scoranza*, *Alburnus scoranzoides*, *Cyprinus carpio*, *Clupea finta* (*Alosa Finta*) и *Salar dentex*. Сувише дакле, нашао сам струковњак нађе и врсту *Alburnus bipunctatus*, *Squalius cephalus*, *Chondrostoma Knerii* и *Labrax lupus*; ја напротив нађох сувише: *Anguilla fluviatilis*, *Leuciscus rubella*, *Scardinius scardafa*, *Squalius montenerinus*, *Leuciscus rutilus*, *Scardinius plotizza* и *Chondrostoma nasus*.

О истовјетности моје нове врсте *Leuciscus Brusinae* са врстом Steindachner-a *Leuciscus* (*Pachychilon*) *pictus*. нема двојбе. За мене та врста заиста бијаше нова, али првенство иђе Heckel-у и Kner-у, односно Steindachner-у, премда ми није јасно како су њу Heckel i Kner могли класифицирати као припадајућу к роду *Squalius*.

Проф. М. Катурић.

РИЈЕЧНИЦА ХРИШЋАНСКЕ УТЈЕХЕ

ПРИЈАТЕЉУ

Кап. ПАВУ НАМЕНАРОВИЋУ

ПРИЛИКОМ ПРЕМИНУЛЕ МУ ПРЕДРАГЕ ТЕРИ

ДАРИНКЕ¹⁾

У НАЈБУЈНИЈЕМУ ЦВИЈЕТУ ЊЕЗИНИЈЕХ ЛЈЕТА.

(С О Н Е Т).

Тужни Паво!... твоје срце та бјѣда
 И моје је позлаћило и оне;
 НАЦИОНАЛНА кад му муље кане
 ВИБРОДЕСКЕ самртнога једа! —
 СРПЦОРЕ БРА БУРИДЕ
 Њему и крв у срцама стаде
 Зљѣ му мркне -- а горе сване
 Сваки данак, без драга му чеда,
 Ка' и теби, — без ДАРИНКЕ твоје,
 Сјетни Паво, ... 'наке бисер-гране:
 Брчне, чедне. врле, одабране! ...
 Плачи, брате!... јади јаде своје;
 Ал' хришћанском утјехом се блажи:
 „Бог ми дао, Бог узео!“ кажи. —

Котор. 8. 20. децембра 1893.

Пријатељ, судионик у тузи

Ј. СУНДЕЧИЋ.

1) Била је удата за вриједног капет. Крила Матковића у Пераст и оставила је након себе четверо ситне сирочади.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗ

Богишићева новог дјела „Le Statut de Raguse.“

Le Statut de Raguse. Codification inédite du XIII siècle. Par V. Bogišić. Paris 1894.

Уз штатут Задра, који је изашао 1564 год; Котора, који је штампан 1614 и 1693 год; Корчуле, који је објелодањен 1614 и 1643 год. и другијех градова у данашњој Далмацији, добили смо сада и њеколико одломака штатута старе дубровачке републике.

Ово је први пут, да излази на видјело већи дио овога штатута, по којему се најбоље може видјети, како се је у Хрватској мислило у Дубровнику у вријеме српском, кривичном, поштомском др. праву. Истина, да смо и до сада познавали њеколико одломака из овога законика, што их је у „Српским споменицима“ (Биоград 1858—1862) штампано кнез Медо Пуцић. Др. Богишић изнио је такођер њеколико одломака у „Spomenicima jugoslovenske akademije“ (Загреб 1868,) а о „Станку“ (parlamentum) опширно је расправљао 1877 у „Гласнику“ српског Ученог Друштва у Биограду, али потпунију слику дубровачкога законика из тринаестог вијека добили смо тек овијем новијем издањем.

Далеко би нас одвело, кад би смо хтјели, да изнесемо овдје цијело правничко благо, што га налазимо у овоме законнику, те ћемо се тога ради ограничити

само на њеколико тачака, што се тиче самога издања.

Законик је састављен 1272 године. Одобрilo га је и мало и велико вијеће дубровачке републике, те према томе овај штатут одговара потпуно закону једном, који је примљен у законодавном тијелу. Из самог се законика види, како се он позивље и на обичајно право; дозвољава аналогију; веома мало послужило се је законик са законима млетачке републике, а још мање римским правом. Дobar је показатељ културне независности дубровачке републике, што њезини законодавци нијесу прихватили римско право онако, како су у Српској касније урадили многи други народи. Баш у доба, када је састављен дубровачки штатут, римско је право изнешено из заборавља, те су његова тачност и све добре стране навеле скоро све народе, да га поприме као своје им, барем да своје законе удешавају према начелима римскога права. Дубровчани нијесу тако радили, него су својему народу дали прави дубровачки закон, који је скоро са свијем независан од странијех права.

Законик је подијељен у осам књига, а свака књига на поглавља, у којијема се налазе закључци о разнијем правнијем питањима.

Штатут дубровачки од 1272. остављен нам је у више рукописа, а има пет разнијех редакција. —

Најтоплије препоручујемо нацијем правницима ово једино издање појединијех уредаба ду-

бровачкога штатута, који је у Душанов законик и друге наше старије законе велики прилоз за проучавање средњевјековнијех правнијех прилика у нашем народу.

Dr. M.

III Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

ОПИС МАНАСТИРА МОРАЧЕ. 1)

Са његовим принадлежностима.

Пише Андрија Јовићевић, учитељ.

(На

Споља при великим вратима била је приграђена, као мала приправа, те се и данас познаје иканду. Она је заузимала висину. Колико је заузимала од лица предњег зида, толико је и украшено св. ликовима, као: на врху Исус, с десна врати св. Ђорђе а с лијеве св. Димитрије на којима газећи и пробадајући аждају. Направљена је и украшена 7125 г. од ств. св. а 1617 од р. х., кад је било велико насиље од Агарјана на Христијански народ, за вријеме игумана Макарија настојатеља овог манастира, и за вријеме српског патријарха Пасије и Логина митрополита херцеговачког, као што гласи натпис с лијева великих врати над образом св. Димитрија: † иже въ троици слави маго господа бога и спаса нашего исуса христа, пописаше се съ святи и часни образи въ врѣмена нужна и тешка тогда же великоу насиљу суцу отъ агарѣнскихъ чедь на христијански род и на церкве и манастирѣ же иже суть въ поустинахъ же и въ мирѣ по попуще-

божию сја се нам прилоу чше грѣхъ ради нашихъ и поштоше се съ образи трудом игумена кир макарија гермонаха съ братіями богуда ихъ прости тогда текущоу лету .г.р.к.е. (7125) круг солнца ѿ (12) а лунѣ ѿ (18) тогда съдрѣжешу прѣстољ все сръбскіе земле кир паісію патриорхоу при доггине митрополите херцеговском. писах мѣсеца септемрја, георгіе зовграф от манастира хилендара.

Овај је натпис писао Ђорђе из манастира Хилендара из св. Горе задужбине св. Симеона, ђеда Стевана Вуканова. као и натпис с десне стране истих врати над ликом св. Ђорђија који овако гласи: † сјеце повѣдаше намъ вѣлики и прѣдивни святи ови наипаче же више рѣченіи вѣлики јоан лествици. иновашене останете мирьскогю пристратиа и все зли страстей вѣ истинуоу такови не имать гонезноути(?) сегоокаянаго звѣра

Успитије св. Макарија 1617 г.

инокъ сръброблюбаць и куплют-
форѣи такови нест инокъ нъ
врагъ божи. о иноче останем
се сръброблюбиа еже естъ
корѣнъ всемъ злимъ страстемъ и
въспримемъ целомудріе еже ес
въходъ всемъ добродетелемъ. о
иноче почеемому нарѣкохом се
иноци еже отврѣщи се міра и
взети крестъ и последовати
христу понеже рѣкоше нелаж-
на оуста человекъ възложивъ
рукою на рало и зрѣи въспте
не управленъ ес въ царствіи не-
беснемъ. въспрѣнемъ о љубимці
въспрѣнемъ. доиде же врѣме ес
понеже приближае се врѣме
егда начнемъ скрѣбети и тужі-
ти и въпити о люте о люте
и необретаемъ тогда помагаю-
щаго намъ аще не прежде умо-
лимъ владику нашего христа
ему же слава въ веки.“

У овомъ натпису сдржани се врло
дивна и предивна поука за свакога,
особито за монахе и за свѣтле,
уошито у тај чин ступити, јеръ каже да је
калуѣр, који се не остави свѣтскихъ
ствари и среброљубија, није калуѣр,
но ѣаво божији; даље каже, да је
среброљубије корјен свакомъ злу а цје-
ломудрије путъ к добродјетели и т. д.

Ова је припрата скоро порушена
узрокомъ тога, да би љепши изглед
црква имала. Сад су епошњи ови ли-
кови и ова два натписа изложени сва-
кимъ непогодама, те ће се с временом
истрљати, да се од њихъ не познаје
ни трага. (По мало су се почели и
сад кварити.)

Посље овогъ рада у овој цркви
украшена је и поправљена *Стеван-
црква* 7151 г. од ств. св. а 1643 од
р. х. трудомъ и подвигомъ игумена *Ан-
тонија* с браћомъ калуѣрима, кадъ је
Пеѣкимъ пријестоломъ управљао патри-
јархъ *Паисіје*, при *Логину* митрополиту
херцеговачкомъ и *Паисіју* митрополиту
зецкомъ, као што и натписъ гласи више
затвореногъ прозора у истој цркви: †
изволениемъ оца и поспѣше-
ніемъ сына и совршеніемъ свѣ-
таго духа обнові се и пошпеа

се храмъ сѣи свѣтаго прѣвому-
ченика и архидіакона *стефана*.
трудомъ и подвигомъ ермонаха
игумена *кир анѣтоніа*. съ бра-
тіамъ, яже о христѣ. тогда прѣ-
столомъ нескимъ правешу *кир*
паисею патриархъ при *логину*
митрополиту херцеговскомъ и
паисею митрополиту зетскомъ.
въ лѣто .ѣ.р.н.л. (7151) солнцу .л.
(10) лунѣ .е. (6).

Ова је црквица посвећена св.
првомученику и архидјакону *Стефану*,
с тога је и прозвана „*Стеван-црква*“.
Имала је са сјевера једанъ велики
прозор, који је скоро затворенъ узро-
комъ тога, што су дупезки њимъ улазили
и кради црквене ствари из манастира.
Више овогъ прозора налази се и горе
споменути натписъ. Сада се у њој ни-
шта не види безъ свіѣће, а у њој се
сади и се врши богослужење, почемъ
иконостаса. У њој се само једанъ
иконостасни служило, и то на данъ
храма коме је посвећена, т. ј. на
Шћепан-дан 27. децембра. На истоку
цркве налази се св. трпеза а на сје-
веру зиду св. трпезникъ; надъ св. трпе-
зомъ у зиду ликъ св. Богородице а надъ
жртвеникомъ *Исусе* скрштенихъ руку а
заклопљенихъ очіју са натписомъ: „по-
мени господи ермонаха софо-
ніа во царствіи си.“ Сводъ ове црк-
вице украшенъ је са пророцима, а около
изображенъ је у више слика животъ и
дјела св. *Стефана*. С лијеве стране св.
архиѣаконъ *Стефан* приводи св. краља
Стефана, сина великогъ княза *Вукана*
са сликомъ овогъ манастира на рукама,
к св. Богородици. Иконостаса нема,
а по предању састојао се из неколике
главне иконе.

Кадъ је први путъ овај манастир
био опустошенъ и украси изразбијани
и оштећени, није ни *ѣаконикъ* био по-
штећенъ; и његови су ликови покваре-
ни, али можда нијесу башъ, као оста-
ли дјелови цркве. Зидови нијесу башъ
сасвимъ тако изразбијани, да се не
може познати, какви су били први
ликови, јеръ и данасъ има овѣ ликова
готово недирнутихъ, а има ихъ, којима

се врло мало трага познаје. Како је тада покварено ово црквено одјељење, у таквом се стању и данас налази, јер — по мом мњењу — још није поправљато, почем нема у њему никаква натписа, који би нам вјерно то описао, а да је после опустошења кад поправљато, не би било покварено, а остала одјељења црквена остала недирнута. Не само то, него и остаци од првих изображења увјеравају, да су од првих ликова, јер их је много вјештија рука цртала, а у исто вријеме се одликују смиреншошћу, побожношћу, љепшим и мањим обликом, па и израдом. Тако се исто разликују и слова у натписима, почем се ова слова потпуно слажу са оним изрезаним у камену за вријеме основања овог манастира.

При небу ђаконика само се види благосиљајућа рука у врло великом облику. На истоку више прозора у сриједи св. Богородица с младецом, с лијева Арханђел, десна десна Испод прозора Исусови св. Богородица. Са сјевера у полукружној икони Рождество св. Богородице, испод тога с десна удовица доноси пророку Илији опрјеснок са натписом: „вдовица малъ опрјеснокъ пророку или

приноси.“ — С лијева пророк Илија помазује на царство са натписом: „пророк илиа помазаеъ на царство аза и ђеурии: писуса си на амесна на царствоовъ израили. и отвел маула¹⁾ (неразумљиво, али изгледа овако: пров са титлом и са е испод ме) себе мјесто.“ Западна је страна сва изразбијана и једва се може распознати Вознесење Илијино са натписом, који се једва може угледати и то доста нејасно: пророк илиа и елисеи па неразумљиво, али изгледа овако: прѣдста шед па јасно по суху. С југа лијево од прозора доноси Илији голубица колач у кљуну, а Илија сједи замишљено; тек сјеверни, западни и јужни зид био је украшен са житијем св. пророка Илије од почетка па до његовог вознесења.

1) Сумњамо, да су натписи вјерно преписани, особито што се тиче дебелога Ђ, који се често с танкијем замјењива, па онда е, е, и и њ свезаних са и или я, што је све општа погрешка наших преписивача у преписивању старих натписа, писама, листина итд. при чему се изискује велика пажња и опрезност. — Замј. н. п. имамо ијуса, дакле ијусе, сигурно у оно доба употребљавало. Ријеч пак „маула“; биће ваљда „Саула?“

Уред.

(Наставиће се.)

УСПОМЕНЕ О СВЕТОМЕ ГРАДУ КИЈЕВУ. 1)

Кијево је стара престолница великијех рускијех књажева и то једна од најстаријих руских градова; колијевка православнога хришћанства, гдје се у најсветијој побожности узноси име свемогућег Бога — извор побож-

ности и земних светиња, који се налази на десној обали широке ријеке Дњепра, преко којега води величанствени гвоздени мост на ланцима, састављен из три дијела те

1) Срећан сам био да пођем с Високопреосвећеним Господином митрополитом Митрофаном на Кијевску Свечаност деветстогодишнице крштења Руса, те у врло кратком бављењу од осам дана нијесам имао времена да обиђем толику множину светиња Кијевских, које су разасуте кроз горостасне саборе и манастире овога светог града; али при свем том летимице обишао сам неколико

знаменитијех грађевина и ону знамениту пештеру која храни у себе велики број подземних светитеља, који су понамјештани с једне и с друге стране, те смо поред неколике стотине кијевских светитеља прошли и поклонили се, читајући име свакојега светитеља којега је име на дашчици записато, која више ћивота стоји. — Како нам казаше овдје се налази више од три стотине кијевских светитеља?!

Ф. Радичевић.

се међусобно везују. *Подбле* је насеље уз саму ријеку Дњепар, гдје се налазе хиљаде сваковрснога бродовља, које непрестано увози и извози сваковрну трговину; гдје је средиште и стовариште велике трговине, коју чини прелазак на 15 предграђа и одатле иде се вјисом на стари Кијев и Печерск, који су са најдивнијом и најбогатијом улицом *Крешчатиком* везани: те је Печерск свештенички и војнички дио вароши, а у старом Кијеву све администрације и чиновништво: те висина мјеста и романтични поглед очарава путника на бреговима светога града Кијева кога Руси зову: „Русској слави колибелъ,“ који је премио свакоме Русу толико, да га по његовој хришћанској старини светим градом Кијевом називају.

У прастара времена овђе су живјели дивљи опустошавајући народи који су само у пећинама становали и оруђем водили борбу са дивљим звјеровима; гдје су насељавали и оне дивљих азијатских хорда. На јужним странама кијевских брегова страх задала вали и на запад Јевропе и нијесу имали сталнога живота почем су овуда многобројне сусједне хорде дивљих народа пролазиле и једна другу опустошавале док нијесу спремиле стално пребивање за нове словенске досељенике, који мало по мало тај предјел заувеше. Тим се стану дивље хорде умањавати и нестајати их; а поред Дњепра стално заузме ове предјеле једно од словенских племена „*Пољани*“ по коме се и приписује оно прво народно предање о оснивању града као о колијевци, руских градова, да су три брата *Кије*, *Шчеку* и *Хорив* и сестра њихова *Лебеда* живјели овдје, те се по Кију свој околини мочарној и осушеној даде име *Кијев*, а по *Шчеку* и *Хориву* прозову се два брда на Подоље именима *Шчекавица* и *Хоревница*, а по сестри *Лебеди* прозове се мала рјечица слијевајућа се у Дњепар — „*Лебеда*.“

У течају од овога времена до данас протекло је 900 година од како је руски народ примио хришћанску

вјеру под светлијем књазом *Владимиром*, над којим је преблаги Бог излио своју обилату благодет, те данас православно велико царство Руско броји преко 115 милијона душа који најевангелијски чувају свети аманет Књаза *Владимира* свету вјеру те су вагда, па и данас, по науци хришћанској били утјецистише и подпора своје једнокрвне и једновјерне браће живјећи и напредујући на „страхъ врагамъ“ и од којих милиона стријепо многи непријатељски народи. —

Сада морам пријећи на преглед некијех важнијих светиња које сам искључиво за вријеме бављена свога у Кијеву видио; и то најприје на *Михаиловски* манастир, у којем смо за све вријеме у Кијеву живјели.

Овај манастир налази се испред *Софијскога* сабора правцем к сјеверу за кога се говори да га је после доласка из Грчке подигао први кијевски митрополит *Михаило*, са којим су дошли из Грчке неки калуђери те је он овдје озидао неке манастирске ћелије за монахе и богомољце истог манастира, као и цркву *Архистратига* Светку XII-га вијека мјесто те старе цркве озидао је Велики Књаз *Свјатополк Изјаславовић* нови врло богати величанствени храм коме је 15 величанствених кубета подигао позлаћених с поља, са таквом сјајношћу — да су приказивали величепни призор њепоте онима који су их гледали. У истој цркви налазе се двије богате гробнице за које се говори, да су књаза *Свјатополка* и његове супруге *Варваре*, који су овај дивни храм Богу на славу подигли 1113 године. При непријатељскоме нападају *Михаиловски* манастир доста је страдао, као и многе цркве, те су 15 позлаћених кубета непријатељи сасвим уништили као украс овога манастира. Иста кубета озидао је и поправио *Богдан Хмелницки* 1655 год; а за вријеме цара *Петра Великога* на истоме храму приграђене су као пјевнице том храму двије црквике тако да је овај храм поново други изглед добио. —

У садање вријеме овај великољепни и богати манастир има свој катедрални храм, који се са византиском вјештином у иконостасу и црквеном направом одликује да „*Тужна Вечера*“ показује особиту вјештину художника свога времена. Овај манастир стоји у великоме уважењу код свега рускога народа; и не толико као споменик велике старине колико зато, што у томе храму почивају моћи свете хришћанске мученице *Варваре*. Пред ковчегом ове велике мученице и светиње, скупуљају се из свију крајева простране Русије хиљаде побожних поклоника без разлике малих и великих, младих и старих; а тако од свију вјероисповијести с надом, да ће преко ове свете мученице, примити душевне и тјелесне помоћи.

Ова света Мученица приводи вјерујуће у тврду и непоколебиву хришћанску вјеру за коју је она на најгрознији начин своју свету душу испустила.

Говори се да је света *Варвара* рођена од богатога римскога великаша која се са своје изванредне љепоте у свему граду и округу цијенила и поштовала, и која као јазичница просвјешћена са јеванђелском науком, отворено изјави оцу своме, да се одриче она од лажних богова у које само глупи ум вјеровати може. Отац је савјетовао да се не прима новога учења; јер ће бити предана ужасним мукама; а она му отворено изјави, да она само у једнога истинитога Бога : његову свету науку, вјерује. Отац њезин разљућен предаде је грацком началнику, пред којим је отворено изјавила, да се одриче од лажних богова, којима само глупи људи вјеровати могу и да се она ни од каквих пријетња ни страдања одрећи неће од правога Бога, којег је науку примила. Чујући је началник тако дреки одговор и вјерску изјаву, предао је грозноме мучењу, да би је с тиме од вјерскога новога учења одвратио, те је цео дан вољујским жилима тукосе; али она нехће и пак отрећи се од истинога Бога

и христове вјере: онда јој и прса јавно на улици одрезаше, но и опет она вјерно пред свима исповиједаше истинога Бога у Исусу Христу; те јој најпосље и главу одрезаше.

Побожни хришћани града *Илиопола* са великим поштовањем скупише са улице свете њене моћи које сахранише у гробље православних хришћана.

У XI. вијеку свете њене моћи бише пренешене у Кијев и постављене у цркви саборној *Михаиловскога* манастира. Почивајући са нетљеним моћима у овоме светоме храму чинила је светитељка многа чудеса, како вјерујућима житељима кијевским тако и на све стране Кијевскога округа, да су се на хиљаде вјерни почели окупувати да добију помоћи од свете мученице *Варваре*. Многи поклоници уважавајући ову моћ у светињу, молили су старјешине манастира, да би их удостојили вадр душевне и тјелесне помоћи једне светице од свете мученице, те су удјелити од исте мученице свето њезино тјело, које се данас у цјелини и њене моћи сачувале заоставше моћи њене, добра и побожна руска грофица *Орлова-черменскаја* при крају прошлога стољећа начињела јој је богати и сребрни кивот изрезан и испушчан са њеним мученичким сликама из њенога страдања, док је свету душу испустила. Тај је кивот једна од најбогатих и највјештијих занатлијских радња, који на четири угла има четири сребрена изрезана анђела, а на врх истога лик сребрени свете *Варваре* са драгоцјеним камењем око главе обасут. Више истога кивота на четири сребрена ступца стоји балдакин (небо) који покрива кивот свете мученице у коме се налази 200 литара сребра. Овај кивот са балдакином ограђен је са мједном решетком, више којег стоје велика златна и сребрена канџела, која вјечито горе у славу свете мученице; а те су јој свете хришћанске прилоге побожни поклоници доносили. Међу драгоцјене прилоге улази велико златно канџело са

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐEV
CRNIJEVIĆ

исерном китом, по коме су обасути драгоцени брилијанти — дар царице уске *Екатарине II-ге*. Пред њеним ивотом сваке неђеље у уторник пред дужбом чита се с највишом побожношћу акадист свете *Варваре*, посвећеноме имену, и сваке године, децембра, с највишом свечаношћу купљају се — гомиле побожнога народа Рускога и носи се свечано у около саборне цркве уз литију.

Близу њезинога ђивота стоји поедан монах, који прима побожне прилоге долазећих поклоника, и у замјелу даје поклоницима разне стварчице њенога ђивота, које се носе као јелителна светиња са њезиних моћи. Овај катедрални *Михаиловски* храм има драгоцену њену икону: *Усјекноне свете Варваре*, на којој су повјелани драгоцени дарови руских поклоника за чудесну њезину помоћ, коју је указивала света мученица она, који су њену помоћ искали моћу тим драгоценостима налазе се два ијантна прстена, подарена од

двју руских царица. *Јелисавете Петровне* и *Ане Јовановне* који су велики као два повећа ораха. Овај манастир има и своју гостионицу за намјештање побожних поклоника, у којој сам се и ја морао помјестити са многима гостима, који дођоше на Кијевску свечаности.

У почетку прошлога столећа, озидан је при манастиру величанствени звоник од 100 метара висине, при коме се са стране од проласка у исти манастир налази пространа пећарница, која посеведневно издаје по неколике стотине врло укуснијех просфора, да их купују побожни грађани, који их по том доносе на посеведневне службе, које се свршавају у све цркве *Михаиловскога* манастира, за здравље живих и за душу упокојених хришћана. Осим ове на другој страни звоника налази се пространи дућани (лавке) за продају разних црквених утвари, као и књига за украс својих домова, а такође продају се и књиге духовнога садржаја.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
(Продужиће се.)
CRNOJEVIĆ

Ф. Радичевић.

ПРИЈЕ И САД (С ПОГЛЕДОМ НА НАРОДНЕ ОБИЧАЈЕ.)

Прва ноћ код ђеда Јова.

Написао Лука Јововић.

Много ме је звао ђед Јово, да коју вече пођем код њега да сједим. „Дођи чоче, накани се коју вече лед га не убио, нећемо те из куће изагнати! Мило ми је да се разговарамо.“ — Једну вече, и то припозно, сврсну ми, „хајде рекох баш да пођем, неће ме збиља посећи.“ — Познавао сам старца, и од прије, као јунака и поштена сељанина; а при том и побожна. Не бјеше те неђеље и празника, кад стари нећаше на криву ногу, те му је турци бјеху сломили, и на питање доћи у цркву, и то на јутарњу. А и згодношћу ванштину не бјеше хрђаво; образа дугих, увалених на средини;

обрва великих, а тако и бркова, сиједо све као кућелица вуне; носа кукастог, при врху изоштреног, као да бјеше клепван у вигњу. Имаше три сина; оженио бјеше само најстаријега, а приспјели бјеху до душе и остали. Од најстаријега имаше четворо дјечице, три четвртине мушких и једну дјевојчицу, а жива му бјеше и баба, то јест, жена Стоја. — Те ја испред куће: „О ђеде!“ „Ево нѐ! — одговори — А да га ето.“ „Добро вече.“ „Добра ти срећа треба те посути пепелом, и јеси ли умιο доћи?“ — запита стари, и почеше се намјештати стоци. Затекох их при вечери. Сједох одаље. — „Ела,

аманат ти божи! с нама...“ „Нећу, но јеђите с анђелом, ја сам таман сад, те исте манце.“ — Бјеху пости божићни, па скували пасуља оприганог на луку. — „Ела барем два пут' два се ручка не свадивају, ноћас се је нагнало варено. па...“ „Да Бог да га вазда имали — рекох савијајући цигару — од воље божје и муке јуначке!“ — „И у вас да Бог да — одврати стари, — ма 'ћак вољет' да сједе с нама.“ — Пошто вечераше, донијеше чудуру вина, а огањ остаде у колу. „Како је човек задовољнији и веселији кад је ситан.“ — Проговори стари пружајући ногу покрај огања. — „Јеси ли кад омео муку од глади ђеде у твој вијек, и запавили ону гладну годину?“ — „Запитам га. — „Он у гладну годину јели!... Хе, ви незнате јошт што је глад, и да Бог да незнали нико, мој мила; то су муке над мукама, ко то незна, он неумије Бога хвалит... Знам како незнам; знам вала, море дијете, ка да је то јуче' било, и знаћу мајде док сам год жив.“ — Има ће Бог ме од тадер 75. године. То које продаде ми покојни отац све што имасмо за жито. Кога један чињаше тридесет ћесарова талијера, за три га даде, не остаде ни вала што се наше назива, ни колико би претом притиска, ни грана у гору ако ћеш да питаш. Има сам тада Бог ме 12. година, фастаче тако, немах бркова колико на длан. Дома леба нема, стоји пушта ка' пећина, дезбија ми се покојни отац, паре да ће Бог при руци, а и да бјеше, багачи нашки од десет ока не могоше лакше копорнути, но три талијера; и то да имаше, да је Богом просто, но га немаше без у Будву, па га даваху по роба, по три оке на чељаде за петнајест дава, па то што ти је да ти је. Више не могоше узети, па да имаше зуб од злата. Па кад крени пут дома, вади чељад онако излелејана од глади, не стављали га за по пет шест дана на своја уста, па зрно по зрно из торбице, оне јаде, ко носаше по мало, позобљи прије но приспји пут злога дома; па кад дођи, лажи: — мањкало је. А сад не бегенишу ни леба

печенога, који се лијепо истија, и веле: — „неможемо сувога, неможем постит, но погибосмо паски!“ — Бог ми може се тако ласно постит на мој конат, ију по три пут и дан, и ту се жале, ех, фуњера — Те године ти, један дан, а т бјеше на самени Трипундан. Бјеше с изкрцала једна брацијера коромана и Кастио, стругих у цик од зоре пу Паштровића. На Курњак сретох нечију бабу с пуном врећом колача. Те ја ти је запита: „Оли ми жено продат' два колачића?...“ И почех да се распашивам, и дријешим један чкор и пас као бајаги да ми ту паре стоје, мене пас у двадест таквијех чкорова, и сиромаштина и невоља. Она одрешуј врећу, а ја тобож чкор. Ја чкор ника одријешити, она врећу у прекршћај. „Одвоји два колача.“ — Бјесмо их погодили дванајест турскијех гроша, тријех колаче и петама у... бјез! — Иста баба да псује; „А паре ми ни кога нију прекидени!... Ха, је ли...“ — Ђе икога, понесе ми један и митавчина леб!“ —

И тако ти два колача помицали су ми се таман нећељу. Смочили смо га ет пута боље, но да бјеше мре. „Фала Богу ђеде Јово да много ли си злијех скалица — рекох — у твоје дане прескочио?...“ „Богме дијете могу ти рећи, које на двије ноге, није толико зала преко ничије главе прешло, колико преко ове чутуре; а видиш је каква је заиста није презгодна!“ — Смаче капу, и отворену ћелу додирну руком. — „А умрије ли ко ђеде тога пута од глади?“ — „Умрије ли ко, јошт питаш! Умрије вала таман на врх 70 чељади мушкијех и женскијех из овога племена, тога пута; а то је и записано у једну црковну књигу. Записа је ка' да поп Коица: како удрише неродне године шест једна за другом, у прве три суша и најпосље грађ ништа не остављаху; а друге три пушта Бог скакавац трус и трепет, који ништа зелено не остављаху, и како помрије тога пута 70 чељади.“ — „Ада родили се што те године, имаште ли чесову пр-

NATIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

кавицу, да посијете!“ — „Да посијемо, је ли?... Богами љути ками и два леда. Богме сијасмо у трећу бразду, а двије остављасмо боше. И роди се кад, хоће Бог, да се немогаше прекрпат; те се црна чељад наједоме.“

— „Док баба Стоја из прикрајка предуги за чарапе, пљуну на предиво, да се боље суче, заврће вретено, а сагну главу: „Причаше ми покојна мајка, она је те гладне године била дошла, кад је један дан носећи виједро с воде сагнула се, и скупила била седам зрна ченице, те су некеме били отпали, па их изјела, да уђеде празни стомак, и како је некоји пош, — врти ти се по памети, сад не знам који је био; — а знам да, нем Нишан Гвазденовић; звали га у Шапшину, да крети дијете; па су му свариле били каше од жедуда с дуба, и кофа кунових, и ко те године, једе причаше: месо сир и мајјико, остаде; а ко трачу и коријење, кад би њего, и кријући — вдахнуше.“

— „Млађи син: „Они нијесу радити, а ту работу то им јаволи пријетили, за то су и лишавали теко, а кад пљени од глади, тијема се ушпама извуквали!“ — „Мушкотијо, срећа ти се поселила, немој да ти ко то чује, јесу сивко, тако ми јаволи кости не тукани, раднији били ето кад по ви данас. Тек да ћете ви данашњи бити радни, ка' што смо ми били. Није ме зора окули је кад дочекати ишад у одар налазала. Долазило ми је да се немам кад ни за нос доватит, носи воду, у млин, у дрво, вари, готови, држи дјену — да им је просто — а инокосни. Но Бог да народ, обрнуле перодне године, па те инага не помаже. А ви сад, — немој да кажујем; — а ви спите до ручавијех дуба; ја да сам тако радита, не би ви се знаје знало.“

— „Фала Богу, ћеде Јово, хоће ли Бог већ дати таквијех година?“ — рекох. „Хе! Бог може; може перодница обрнути, Боже заступи, али неће бити умироња од глади: е, хвала Богу, оће и од глади, умре и боник; не може јести, па умре. Ма здраво че-

љаде, па да нема што јести, и да па не од глади, — то не, — и да дођу такве године. Сад се свијет саставио, иду газете из камбилије у камбилију, па се зна све ће је глад; па трче вапори жита и носе, а прије немаше ни вапора. — Сувише море ни је близу; чим ти манка, може поћи и узети, а прије бјеше шкурно тамо поћи. — Сад имамо наше море, и за нас знаду све седам потепција, и жито не може скупље бити од три вранцике багаш.“ — „„Да нијесмо имали рашта. Ћеде, за ничем се бити, но за то море, — имали смо рашта.“ — „Имали, моје дијете, Бога ми!... теке Боже подрани и унапријед боље, кади ви се бојат не треба, тако ни дупежа; слободе ка мора слава: дајните Богу богово, а цару царово, па сједи сељбее.“

— „Ада хаљине јесте ли носили, ка ми знаас?“ — „Не ни да' Бог!... (Овај се у хаљине скоро изумјеле. — Богме, сад си ме задио да ти причам. — Ето, сад ишам — Носасмо већ струку г, гаће, чарапе и докољенице од куца домаћег; и на докољенице не само ово сад по ето партијетали, а и нове, новуци дијепона коноц, и притегни душе миљеније бјеше виђет во знаас — За постав се позиваше, но сијасмо: дава и конопље, па од тога направиле кошуље. Бога ми, и колико је до петнаест година љаху дурат. Свите убах немаше, то сам ја затека и знам кад на никога немаше гуљ од свите; а сад сваки и ко може и ко не може: гуљеве од свите, гаће, памадане, доламе свилене пасеве, све из преко мора, па да имате, како ћете имат, не кујете их на пријеклад?! — Богме, на средњу да се обучеш, и то да нијеси преобучен; Бога ми, ту не могу накотарит бо, талијера; а жену толико, па друге године ваља ти опет неке куповати; а ја за ето талијера бих купио рало земље, које би ми рађало храну једном чељадету. Одрене хаљине имасмо: пует и бијељ; и животворца ми Бога! десет година су ми једни дурали; а сад јоргане, страмане, душеке, коћете, све за готове паре; а

паре пусте играј на добит, па кад се избарабари с главом: продај земљу, одужуј дугове; па велиш не може се, и немогло се кад се тако чини! — А како ће се и моћ?... Ја се, Бога ми, и чудим колико и одкуда тече више, но те заглуших, но имаш опростити, заиста нећете већ бит жаља код мене долазити. — Промисли до назад двадест година, то није у стари вагат, но ето сад није на ове банде каве немаше, нити се знаваше, што је то; а сад, и ако у нас нема — имаш опростит' — свака кућа ето држи: млин, бруштулин, филцане, — каву и цукар... Ко то нема веле незна што су људи; а за то треба све преко прста. Ми стари за то нијесмо знали: па вајетину нијесмо били ништа нездравији но ви сад ни гори. Ма се немој наједит' е ја неке путе, ка' ми је невоља, кад видим што се чини — па префорам у говор. Ето и за газ, (гас) није се знало на'ко таман тадер, кад и за ту несрећну каву, но све чивути измишљавају: те се диже па-ра из народа: остадоше без овога ка-шега, но га дасмо за ништа. Ма Бог те веселио! Ма те опет зли и гори, опет враћат се на старо: на зубље, пусте и домаће хаљине, које су сто пута боље и љепше, ако им није љаво попио свијест. Али ће их научити невоља, ако не ко други, кад остану без овога својега, ја у њу имам узданицу. Нијесмо могли ми, није се могло у нас никако, без пјата, боцуна, путијера, пируна и ножића.

Ми стари лијепо из вагана дрвенијех ијасмо, дрвенијем ожицама, што сами направљасмо, па ни се не

познаваше ништа: па долазаху у нас људи и ијаху из вагана. — И Саво Гаров Вуксановић и Марко Ђуковић, Бога ми, не бјеху гори, но бољи од ове господе данашње, колико би један топ руски дозвољ, — ако емијем рећ' — па се њима не гађаше.“ — „Е, што ће се — рекох — ђеде ово људи један по другоме па...“ „Е не треба напињат' се за пнат један другог и себе зло чињет', но треба људи, да виде кад се други, и због чега пропадају, да се опамете, и да се сагну, а не не сви један за другим, ка' онде, кад почну из лађе, једна за другом у воду скакати.“ —

У то најдише ми зубљу, и дигох се и кренух. — „Сјутра вече — рече ђед: — ако мога бих рад био да дођеш у нас: биће ни моба; чистиће ни жито из поља. Нећу те заглушеват'; и да хоћеш — преко тврдо ти се не дам, — донијети какву пјесма-рицу, да ни читаш, е раја с тијем неки.“ — „Хоћу, вала ђеде, ка' код тебе; — и опростивши се с њима упутим се кући. До те ноћи мисљах: како ће господу кроз Париз, Беч и Лунска врати гостирају, не раде ништа, возе се у кароцама и жељезницама. Хаљине које преко дана носе; бацају, узимају нову сјутарњу моду. А сад видећи да нијесам го, сит, а знајући да имам пита и после јести: осврнем се и нехотице у помет на гладну годину, па се сјежмим; обрнем се за собом на сиромашније, па се згрозим. „Боже подржи — рекох, — не дадни Боже горе, и овако је лијешо!“

ОДАКЛЕ ЈЕ БИО МИЈАТ ТОМИЋ ?

Написао : Сриче Невесњице.

Прије неколике године изашла је пјесма у „Босанској Вили“ под насловом: „Женидба бегла Гопчевића. У истој пјесми спомиње

се *Томић Мијата*, јер остарјела мајка бегла Гопчевића, савјетује сина кога ће звати у сватове па му вели и за Мијата:

„Још ћеш једну књигу опремити
 Чак, далеко, на Херцеговину
 У широку пољу Невесиња,
 На Прусину Томићу Мијату;
 Јер кад ти се оженио бабо:
 Носио му барјак пред сватовим,
 Нек и теби Мијат барјак носи,
 А јунак је, добро га познајем,
 Погинуће барјак пуштит неће“ ...
 (Босан. Вила г. 1889 бр. 4.)

Поводом те пјесме истакао се неки мени непознати господин да докаже да *Мијата Томић* није родом из Невесиња, него јамачно оданле одакле је и онај непознати господин!

Мени неби било стало да се борим за родно мјесто *Мијатово*: мени је доста да је он био Србин и да се ја могу његовијем јунаштвом и њиме, као Србином, дичити и поносити, **NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE, DURĐE CRNOJEVIĆ** као што је онај господин на кривоме путу и што он незна оно, што знају и чобачанд Невесињска, а то је што он незна да је *Мијат* био рођени Невесињац. У осталом може бити да је он то и знао, па му се прохтјело да се мало и нашијем перјем закити, али му заистину то није требало; јер ако је невоља нашој најближој браћи, да отимљу наше јунаке и пјеснике, није невоља нама Србима, пошто је јунаштво и појезија урођена особина српског народа, те свако овеће српско мјесто има бар по једног јунака, који се пјева у народним пјесмама.

Мијат Томић био је родом из Невесиња: његова јуначка дјела, која су опјевана у више народних пјесама и данас загријавају груди невестињске младежи

и она са поносом спомиње *Мијата*. *Мијат Томић* родио се и одрастао у Мијатовцима близу Крекава, а после је преселио на Трусину (а не на Прусину, као што стоји у „Босан. Вили“) же је стајао када га је *Гочмевић* позвао у сватове, а стари *Јанко Јаредић* причао ми је, да је њему његов ђед казивао како је са *Мијатом* више пута косио у Љубовића на моби.

Узрок са кога је *Мијат* одбјегао у хајдуке био је овај: Једном *Љубовићи* скупе на мобу сто и двадест коса, да им покосе невестињски луг, а *Мијат Томић* буде позван за косбашу. Косци су се сакупили у одређено вријеме на луг; али нијесу смјели поћи да косит без *Мијата*, који међу тијем није могао доћи у одређено час, јер му је мајка била болесна, па се око ње забавио. Једва стигне мало пред подне. Бег *Љубовић* љут на њ што је тако закаснио, ишћера на коњу предањ и љутито га упита шта је досада радио, а *Мијат* му право каже:

„Прођи ме се, беже Љубовићу,
 Мила ми је на умору мајка:
 Па се код ње јесам забавио“ ...

Бегу се учини да је то мала извина, што му није дошао кад је и наредио, па га удари начаком и тако бијући га, шћеде га доћерати међу мобу:

Ал' ни Мијат не сједи залуду,
 Већ побаци косу са рамена,
 А прихвати леденицу сјајну,
 Пуче пушка, вазда му пуцала,
 А Бег паде у траву на главу“ ...

Видећи *Мијаш* да бег паде, ухвати му брже коња, баца се на њега и побјеже у планину у хајдуке. Да му не би *Љубовићи* напали кутњу чељад, пребјегне с њима, најприје у једно село код Мораче, а после у Морачу. Њеки од *Мијашове* породице остали су у Невесињу ће се и данас налазе под правијем својим презименом: *Томићи*.

Тако се прича и пјева по цијелом Невесињу о бјегству *Томића Мијаша*, а његова каснија јунаштва, што их је починио као хајдучки харамбаша, водећи чете из Мораче, опјевана су опет посебно у више пјесама. Узрок са кога је залутао онај господин, те каже да није *Мијаш* из Невесиња може бити тај, што је он нашао *Томића* и *Браћу* себе у својој близини, или је он пјесму у којој се пјева какво

јунаштво, које је он починио, као становник Мораче. Од то двоје биће једно; али се ни из овога не може извести закључак са правилним логичким *преми-сама*, јер *Томићи* се могу звати, а не бити од *Томића Мијаша*; и неко може стајати у коме драго мјесту: а опет не бити родом одатле. Ја рекох оволико у хатар истини: једно ради тога да онога господина изведем из блудње на прави пут, а друго, да удовољимо жељи неколицине мојих пријатеља и поштоватеља сјени *Томића Мијаша*, који ме молише да одговорим ономе господину и побјежем његове тврдње. Осим овога *Браћа* би се још доста навести, да би свједочио да је *Мијаш* брата Невесињац, али мислим да је доста и оволико, па зато *Браћу* њам све оно што би било

CRNOGORE
DURĐE
CRNOJEVIĆ

Невесиње, на св. Стевана Дечанског срп. краља 1893.

ПИСМО БЛАГОДАРНОСТИ БРАЋИ ЦРНОГОРЦИМА.

од Епископа Никанора Ружичића.

Богољубному свештенству оба реда и Христољубној браћи витешких српско - црногорских племена: Зетском, Брђанско-Бјелопавлићском, Пивском, Дробњачком, Морачком и Васојевићском, и прељубазним и племенитим грађанима Богохранимих градова и вароши: Подгорице, Никшића, Колапина, Бара, Улциња, Шавника и Буаја — милост и благослов Бога Оца, мир

и љубав Господа нашег Исуса Христа и благодат свесветога Духа ва вијеки, а од наше смијерности архијерејски благослов и братско цјеловање.

Господо и браћо,

С подјељеним нам од Бога благословом, а по благовољењу и високој дозволи љубљеног Вам Господара и Књаза од Црне Горе и Брда, и по љубави у Христу

брата нам Високопреосвештенога Митрофана, достојнога Вам архиастира и Митрополита Црногорскога, посјетили смо Вас, Богољубна браћо, овога Господњега љета, и тиме смо удовлетворили нашу завјетну жељу.

Посјетили смо братска племена и поносну српско-црногорску државу, и у њој смо виђели и братски од браће поздравили сив-соколове и див-јунаке, којима се не само сво Српство дичи и поноси, него и чијем се јунаштву дивити и цијело образовање свијет.

У путу смо посјетили и виђели и стародревне св. задужбине наших — свесрпских славних предака. Виђели смо и сва историјска мјеста, која су нам крвљу српско-црногорског народа и јунакиња покривена, а вјеру православну, права народња и слободу златну, дивећи се Божијој сили која се у немоћнима јављала и — чуда чинила. На тим и другим мјестима виђели смо и поносне и свете гробове див-јунака, који за народ и отаџбину све, па и живот свој драговољно жртвоваше. Виђели смо све, што је наша српска душа одавно жудила да види.

А видивши све увјерили смо се, да је у Црној Гори географски положај, заиста, чудесан, и да сузнице смета економном развјетку и напретку. Виђели смо и увјерили смо се да Ви, мила браћо наша, то стање с прегорељем и јуначно савлађујете, к'о што сте и све друге тешкоће у петвјековној борби за оброну

свога народнога права и своје прађедовске вјере витешки савлађивали. Виђели смо и увјерили смо се да сте сви ви сто пута бољи и племенитији, чеднији и љубазнији, вјернији и поузданији, него што сте у свијету приказани.

То лично увјерење осважило нас је, те смо с пуно радости и одушевљења, среће и задовољства пребродили сва и највећа крповита брда и високе планине, бавећи се у средини вашој пуна три мјесеца.

За то вријеме, поред што смо прошли толика брда и планине и Вас виђели и познали, ми смо се још дубоко поклонили св. задужбинама и српским светињима: св. Петру цетињском, св. Арсенију пећском, св. Василију острошком и другим светињима и хришћанским светињима, које се налазе у св. манастирима и црквама. При поклону светитељима, ми смо у нашим скромним молитвама препоручили драги нам српски народ и његове љубљене владоце Краља Алексаодра I. и Књаза Николу I. њиховој моћној заштити и светим молитвама код Свемогућег Бога љубави и правде.

На гробовима српских мученика помолили смо се Богу и Господу нашем Исусу Христу за њихово спасење и рајско наслађе, које је Он и спремио за своје вјерне, који живот положи за-Њ и за вјеру православну.

У свима манастирима и црквама и при свима Богослуже-

њима уносили смо своје топле молитве Пресветој и животворећој Тројици и Пречистој Богомајци — истинитој молителки и заштитници нашој код јединца јој сина и Господа нашег Исуса Христа, за благостање и добар напредак двију српских држава и за добру срећу, благословени живот и лијепо здравље свију у опште Срба. Присутне на Богомољама и оне који су нас дочекивали и испраћали Благословили смо у име Христа и српског првопросветитеља светог Саве, и поучили смо их по примјеру св. Апостола слову Божјем и свима врлинама Хришћанским и грађанским, уливајући у њихове јуначке груди праву и истиниту љубав према Богу вјери и цркви, и пуно оданост, вјерност и љубав према домовини и Господару своме. А нарочито смо ставили на Ваша, браћо, племенита срца љубав према Српству и свесрпској идеји, коју су нам наши славни претци у аманет оставили — а српски мученици, књаз Михаило и књаз Данило, својом је св. крвљу освештали.

Сада пак, остављам Вашу милу домовину и Вас, мила браћо моја, препоручене милости Божјој и љубави Вашег Господара и свет. молитвама св. Петра и св. Василија, и Вашег духовнога оца и Архиепископа Митрофана, не можемо а да се за све учињено нам добро, не одужимо и овим путем, и да Вам свима и на ови начин кажемо јавно: „Хвала, и слава Вам.....“

У циљу том најљубазније Вас молимо, да би сте извољели примити изразе наших братских симпатија љубави према свима Вама са оном топлином срца Вашег, с каквог сте примали нас, и с каквом искреношћу шаљемо Вам наше поздраве благодарности за учињено гостопримство и пошту према нашој смијерности.

Ми смо, драга нам браћо, и сувише пријатно изненађени вашом срдачном љубављу, братским пријемом и указаном нам поштом и уважањем. И Ви сте нас тиме задужили да вам вјечито будемо благодарни. И будите тврдо увјерени, да заслужена благодарност не ће никада у срцу нашем мањкати. Она ће се никада загријевати груди наше љубављу према Вама, и ономи-

 нас, да Вас се увијек радо за све Вас и Ваше благостање и срећу Богу молимо, молећи и Вас најљубазније, да би сте се и Ви нас са задовољством сјџали. И не само нас, него и наших архиепископских наука и братских савјета, који су са искренога срца српског ка племенитом ка јуначком срп. срцу потекли.

У име свега реченог, примите, драга нам браћо, витешки Црногорци и племените и узор јунакиње сестре наше Црногорке, нашу искрену и топлиу благодарност за пријатељску пажњу, братску љубав и синовну пошту, коју нам приликом нашег бављења кроз кршовиту, али поносну Црну Гору — милу Вам домовину Вашу, указасте с пуно

љубави, одушевљења, достојанства и — пожртвовања!... Нека Вам је слава и хвала свима од највећег до најмањег, и од најстаријег до најмлађег!... Нека Вас Бог љубави и Бог правде награди својом милошћу и благословом за све оно добро што учинисте једноме најмањему слуги његовом. Јер по ријечима Христовим: „Ви све што сте учинили мени, учинили сте Њему...“

Благодарећи Вам на пријатељству и братском гостопримству, и праштајући се с Вама лично — а духовно ћу вагда

У Улицу, 26. октобра 1893. г.

бити с Вама — молим Вас живите вагда у вјери и нади у Бога а у доброј слози и братској љубави међусобно, па ћете, — увјерени будите, — с благословом Божијим дочекати славу и величје свесрпског народа. Јер знајте да су:

Вјера, љубав и над
Највећа сила и моћ:
Гајимо их и сад
У груди дан и ноћ. —

Са овим препоручујемо се и за у будуће Вашој братској љубави и повдрављамо Вас братским поздравом и цијеливањем.

Ваш топли молитвеник у Бога,

Епископ Жички у миру,

Никанор Ружичић.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
IV. ДИРЂЕВИЋ
CRNOJEVIĆ

О Д Н А Р О Д Н О Б Л А Г О.

ПРИПОВИЈЕТКЕ.

Ђевојачки разговор.

У прошла доба дошао један путник пред једном кућом: и ту нашао ђевојку, па се стане с њом разговарати, и то питаше је, ће јој је отац? — Она му је на то одговорила: „Отишао је да гради од бољег горе.“ — Онај путник није разумио, али га стидно било припитати је него је опет упита: „А, да ће ти је мајка?“ — она му одговори: „Отишла је да дадне зајам одкуд јој се неће враћат веће.“ — Ни ово није путник разумио него је морао прећутати и за тај час. Опет је упита, „А да ће ти је сестра?“ — ђевојка одговори: „Плаче лањско смијање и весеље.“ — Исти је и опет запита: „А, да били ми

дала мало воде ако имате!“ — Ђевојка му рече: „Имамо, но уљеи у кућу те се напиј.“ — Путник уљеи у кућу и напи се воде, па изађе пред кућу и запита ону ђевојку: „Били ми казала што ти је отишао отац, да гради од бољег горе; јер ја нијесам разумио?“ — На то му ђевојка одговори: „Ево што је то; — била нам је једна ливада близу пута, а пут је био гливав у вријеме кише пак су људи одили крајем оне ливаде: а сад ми је отац отишао да то загради т. ј. тај путић крајем ливаде: па ће сад народ посред ливаде одити и то ће бит горе, но да није заграђивао.“ — Онај је опет запита: „Дану ми кажи, што ти је отишла

мајка да даје зајам одкле јој се неће врати?" — Она му одговори: „Умрла је у село једна баба па отишла, да ју испрати у земљу и да за њом плаче; а она љу неће, нити ће за њом плакат.“ — Опет је овај упита да му каже, што јој сестра плаче лањско смијејање и веселје; а ћенојка му одговори, да јој се је сестра лани т. ј. прошле године играла с једним момчетом, те је с њим исернула, па сад плаче и каје се.

Путник се томе разговору зачуди пак је опет запита: Виђу да је ово истина — рекавши: — но што ми нешће дати воде, него ме посла да сам узмем?" — Она му и на то одговори велећи: „Била је вода мутна, па да сам ти изнијела неби је пио; а тако нијеси видио да је мутна, па си се напио.“ —

Тако је овај путовање после кад ово казивао, како је његова кћер новато одговарала.

Благослов и промјество Св. Саве.

Кад је био Св. Сава као калуђер и шетао по земљи: дође код једног ратаја ће оре земљу и назове му „добро јутро!“ — Онда онај ратаја устави волове па скине капу и рече: „Добра ви срећа оче!“ — А у то се вријеме није орало као сад већ од једнога краја пак је враћао орач волове и носио рало назад те опет почиња с истог краја. — Тада га Св. Сава запита: што носи рало назад и врће волове на један крај што не оре другојаче. На томе му ратаја одговори да другојаче не умије. Св. Сава приђе и научи га да оре с оба

краја па онда прође напријед. Тако путујући дође код једног дрводјеље који тесаше подницу (т. ј. дебелу штицу) а бијаше је окончало па поред оног копац прављаше сјекиром Св. Сава му рече: „Помага ти Бог, мајсторе!“ — а мајстор бојећи се да не иштети копац сјекиром нешће се обрнут но онако одговори: „Добра ти срећа!“ — Тада га св. Сава прокле и рече: „ај, да Богда вавда љускао а кућу своју никад тим парам не помогао!“ — па прође напријед и дође код једног крчмара. А њему бјеше пазарни дан, па пресипаше раквију из више боце у мађу; а св. Сава му рече: „Помага ти Бог крчмару!“ — Но овај бојећи се да не проспе раквију, нема се кад обрнут, да види ко је, ни пристојно да одговори, но онако ка' преко камиша рече: „Добра ти срећа!“ — Св. Сава и њега прокле и велећи: „Дати Бог нареди, појмно, да ти ни; али никад не стега!“ па прође даље. — Тако идући дође код једне жене ће тка на стативама, па неумије да врће с обје стране софију па један крај кида копац. Св. Сава је иша зашто тка тако; а она му одговори да неумије другојаче. — Онда је св. Сава научи како ће правити с оба краја софију, и прође напријед. Али није но мало одмакао у то дође код оне жене друга и видећи ће другојаче тка запита је: ко је њу тако научио; а она јој жена рече: „А да! ја сам се сама научила оно, друго.“ — Св. Сава чује то, па јој рече: „Да Богда никад се не смировао, но вавда радила и никад ти се рад невидио!“ — А код оног ратаја дође други човјек, и видећи како оре: пита га, како то научи? ратаја му одговори, да га научио Бог и добар човјек. И св. Сава њега благослови да је његов рад најблагословљенији од свијех; као што и јест све тако. —

Забилежио М. Кошковић.

из Колаташа.

ЗАГОНЕТКЕ.

1) Шара баба уз дуб, шара баба
низ дуб, шити пити пријети шију ћу
ти дријети (*змија*)

2) Ђук ћука на врх кука, куку
мене до Бога сво сам село позоба,
није сам се назоба (*вођеница*.)

3) Честа гора честана, под че-
ставу пољана, под пољану грот, под
грот чопот, под чопот провалија (*ко-
са на глави, чело, вјеђе и нос и уста*.)

4) Да неби ружике у лугу, све
село оћаше бит за ругу (*вођеница*.)

5) На мог вранчића триста по-
кровчића. (*кокошово перје*.)

6) Има два брата слијена, док
ми слијепи бише, мили ми бише; а
кад прогледаше, тад ми омрзаше
(*ошанин*.)

М. Бошковић из Колашина.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Скупљене пров Црну Гору и Приморје.)

И

Пуне бруке сребрне чибукe.

Пен лају око пуног топа.

Прислушник Божји одпадник.

Плати па не млати.

Пас трчећи, а кола трчеће;
данак на ковак.

Први је муж а други водоноша.

Побратим се побратиму фали:
бољи сам ти побро него лани, мијех
вина, багаш урметина.

Пусто расло махнито старало.

По подне се царство узело. (Би-
на на првину немој гледат)

Познајем га по ходу ка' нашега
војводу.

Пође малта (нека прста намучног
копча) по замлата, а бојањак (света
црвена) по аргата.

Прошета је Дувно и Лијевно.

Пртиште је на буњиште, а суди-
ште на огњиште.

Прије п. е но сједе.

Но акшаму дневи није.

Иретило лијепо а богато мудро.

Пас стари за лова не ваља.

Цјеву малу на велики вјетар не
износи.

Р

Ријечи су пролетуше а ударци
прилепуше.

Гарцини цара.

Гарце не адржно. Код нас се
миш и нашо да брашно ржано има
мању, али но кукурузно или пшенич-
но, могуће је и нашто друго да се
меде.

CRNOJEVIĆ

Ријеч из уста а кам из рука

Редом се краве лижу.

Разминуо се као Вукић и добра
срећа.

С

Сва су зеља при купусу чансва.
(чансва је смола.)

Суд је постао од празамана и
цара Шћепана. (ово је Паштровска
пословица.)

Својим злом и цара у главу.

Студене руке врућа љубав.

Стари крвник нигда пријатељ.

Свак отезке колико потеже.

Стало је Богу за једнога вода.

Страић козе пасе.

Страшљив трговац празав му то-
болат.

Стид (нафаку) срећу губи.

Срамотни пазару. (Једном сеља-
нину украли новце у пазар, видећи
да их неможе наћи испне се на један
камен па повиче три пут „Срамотни
пазару!“ Сјутри дан фалио се сусје-

дима како му није жао што је изгубио новце, јер је осрамотио назар.)

Сваком је своја памет сермија (капитал.)

Срамота би хћела да спава а господар јој не дава.

Свака храна глад утоли.

Свашта ми Боже дај, а винограда ни мало.

Слушај старог ма не иди за њим.

Сунце и на буњишту (Ћубрету) грије.

Сир воду пије а језик жену бије.
Стара баке и грбава баке, скуни гњате да не цљунем на те.

Све су силе до времена а невоље редом греду.

Сваки род има по један рог.

Сиромаш човек готови ђаво.

Стари вук пасја маскара.

Старо зло никад ново добро.

Срце му је на врх језика.

Суд ка смуд (огањ кад осмуди).

Илија Н. Златичанин.

ЖЕНСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ.

Југ запроси у сјевера ђевојку.

Југ поћера по небу облаке,
Док доћера сјеверу на врата
У сјевера запроси ђевојку,
Југ је проси — сјеверу каже:
„Хај отоле једна јуровице!
Ти си сваку воду замутио,
Осим једну у гору зелену.
И ту би нам воду замутио;
Но ту сједи блажена Марија
Су њејзина три близанца сина:
С јарким сунцем и с јарким мјесецом,
С трећим сином -- с даждом од облака. --
Мајка пита сјајнога мјесеца:
— Јеси л' како подранио сине? —
Мјесец мајци тихо одговара:
„Добро сам ти подранио, мајко;
Угрио сам с вечер до сабаха:
Свако ми се обрадује мајко,
А највише у путу путнице.“ —
Мајка пита сунце са истока
— Јеси л' како подранио сине? —
Сунце мајци тихо одговара:
„Добро сам ти подранио, мајко;
Угрио сам јутром до акшама:
Свако ми се обрадује мајко
А највише у пољу пшевица,
И у бапчи винова лозица.“ —
Мајка пита дажда од облака:
— Јеси л' како подранио сине? —
Дажда мајци тихо одговара:
„Добро сам ти подранио мајко;

Свако ми се обрадује, мајко:

„А највише зелена травица!“ —

Ђевојка се каје што с' удала.

„И фешчићу, на босни пашићу,

Хаспурлија ¹⁾ до смрти галија:

„Бављање моје царовање...“

Илија Н. Златичанин док ђевојка бијаш:

Данас јадна ни цар ни ђевојка! —

Ох! да ми се даду повратити:

Друкчије бих царство поставила,

Од земаља ђумрук узимала!..

Из Земуна: — на грани лимуна;

Из Мљетака: — жутијех дуката;

Из Мисира: — чистога бисера;

Из Сарева: — феса с дукатима;

А из Шама: — дибе и кадифе;

А сувише четири момчета:

Првог момка феса с дукатима;

Другог момка с дибом и кадивом;

Трећег момка по дибџи тканице;

А четвртог дукат са синџиром...

Када турим феса с дукатима:

Отвори ми очи и обрве.

Бад обучем дибу и кадифу:

Отвори ми стаса и пораста.

Бад опашем по дибџи тканицу.

Узвије ми јаде по срдашцу.

Када турим дукат на синџиру:

Даћу дукат младом кујунџији,

1) Хаспурлија је старинска крпа коју су у то вријеме носиле жене на главу.

Да ми скује од злата сахата,
 Да га турим у свилна њедарца;
 У њедарца ће ми срце куца:
 Сахат куца драгом срце пуца.
 Сахат стане — драгом срце лахне:
 Сахат звекне — драгом срце јекне.“ —

Наљућена ћевојна.

„А, што си се, драга, росом поросила!
 И више су те росе падале:

Ал' нијесу тебе до ћердана.“ —
 „Ах! недудуј, младо момче,
 Допкан поћох ја баштом зеленом:
 Тебе наћб са другом ћевојком,
 Ђе јој бјело лице ти љубљаше,
 И прне јој очи ти мућаше,
 И бјело јој грло ти грљаше;
 Због тогај сам ја на тебе љута:
 Што си другу заљубио драгу:
 Због тогај ме роса попанула:
 Пало на-те, као што је на-ме!“...

Забилежио М. Бошковић
 из Колашина.

ЛИСТАК.

БИЉЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

— Свечано освећење цркве баичке. Многе наше цркве живе су споменици владачке божности нашега премилостивога Господара Њаза **Николе Црнегоре** спада и ова новоподигнута величанствена црква у Баицама, која је трудом племена баичког, а новдима Његовога Височанства подигнута и која се може бројити међу најљепше новијега времена подигнуте цркве. Ово је један велелијепи споменик, којег је витешки Господар подигао свемогућему Богу за славу, на оном мјесту где је прва јуначка пушка пукнула против домаћих Турака; одакле је синула јуначка слобода побједоноснога маџа црногорекога, пошто први почеше храбра браћа пет *Маршиновића*, као што им пјева неумрли Петар II. Његош:

„Благо томе ко довијек живи,
 Имао се рашта и родити!
 Соколови пет Мартиновића,
 Који први удристе на Турке:
 Црна Гора и њена слобода
 Споменик је нашега јунаштва!“

Овај је храм од тврдог и лијепог материјала подигнут с велељепним прочељем са звоницом од три звона. Њега је зидао нејмар *Милош*

Лешкић, и није жалио труда, да му радња била је љепша и тврђа изађе; те му сва радња, као и све друге, на час се обави.

Овај је црква за освећење спремна била, позват је био Г. Митрополит *Митрофан*, да по обредима у нећељу изврши тај свети чин, који је у очи свечаности послао свога протођакона *Филипа Радичевића*, да са мјесним парохом *Марком Маршиновићем* изврши вечерњу и приуговори све нужно за освећење.

У суботу 4. Дек., на 4 сата после подне, огласила су звона вечерњу, и побожног народа са ђацима окупила се множина на вечерње богослужење; а сјутрадан рано упутио се Г. Митрополит *Митрофан* са својим протођаконом у Баице, гдје га је дочекао народ и главари пред црквом, да се одпочне она величанствена прослава. Дошавши Митрополит дочекан је био од свештенства са обичном почашћу и ушавши у онај свети храм топло се помолио Богу, и обукао у архијерејске одежде, и тако се освећење одпочело у подишној свечаности, за које вријеме звонила су звона и народ се молио Богу у хришћанској побожности; те доиста ова црквена свечаност на прагу јуначке слободе,

морала је свакога дирнути и занијети, кад помисли да се освештује :

„*Олтар прави на камен крвави*“.

Олтар, којег Мартиновићи крвљу освешташе, да очисте земљу од некрети по жељи неумрлога и витешкога Господара Владике **Данила Петровића Његоша**, од којег тек почиње права слобода те је орао Душанов на овај витешки камен почињу и слободно почео развијати своја крила и улијевати код свакога наду на бољу и сретнију српску будућност.

При овој свечапости присутна је била раније мати Његовог Височанства, Велика Војвоткиња Госпођа **Стане**, а доцније чекаху неколике чете упарађених војника пред црквом **Његово Височан тво Господара**, који дође са г. г. министрима и великодостојницима, ђенералом г. *Милинковићем* и руским секретаром *Петром Д. Вурцелом*.

При светој литургији црква је била препуна народа и отишле су споде, међу којима бијаше велики број чиновништва цетињског, а племе Мартиновића, велико и мало, старо и младо, све искупљено бијаше око цркве, радујући се толикој милости свога узвишенога Господара, који им подјељује толике милости у признање заслуга њихових праћедова, над гробовима којијех подиже овај красни дом Божи, као што им црјева :

„Облак са сунца скидоше,
А од горе таму уклонише,
Пред олтаром зашдише кандило,
Из пештера виле изведоше,
Мутка срца огњем распалише,
И на гусле струне повозаше.“

И доиста заслужују они њихови велики предци, да им се бесмртним сјенама овлика пошта учини; јер ће се и млађи њихов нараштај угледати, на вјерност Господару и домовини, као што су били *псти брата Мартиновића*.

Посље божанствене службе, кад је Господар изашао из цркве, стане међу многобројно племе Мартиновића, и окупљеном народу рекне :

„*Мартиновићи!* Срећан вам био овај свети храм, кога подигосте Богу и светоме Јовану Крститељу на славу, и вазда вам помагао свемогући Бог и свети Јован!

Ова је црква доиста лијепна и уредна. „*Олтар прави на камен крвави*“, као што рече мој велики стриц **Петар II**, који вас је љубио и праведно уздигао. Љубим вас и ја и при срцу вас својим, моји храбри Мартиновићи! Не својим вас искључиво по условима сродства и крви, која ме с вама веже. Нијесте ви мени, ни ја мислим вама само по томе своји, што је **Година Анђуша Маркова** мајка **светога Петра, Стијена, Савла и Тома** из нашега јуначкога јата, ни по томе што је **Стане Маркова**, моја драга мајка, са **испрати отишпта**. Наше је сродство постало од оне вечери, кад у глуво доба ноћи онијем ждријелом к **Шногору**, излећеше ваши ђедови, пет брата пет Мартиновића са страшном мишљу да изврше обећанје моме ђеду Владици **Данилу** учињено. Од онадер смо ми своји, драги моји Мартиновићи, кад сипрам огњева од бадњака потурчене браће си-пуше мачеви ваших отаца на одпаднике вјере и народа; — од оне ноћи велике: од оне ноћи, којој посљедова дан, и сунце слободе црногорске. — Мартиновићи, моје уздано јато, два вијека су готово на измаку од тога нашега сванућа. У све то вријеме Господари црногорски моји ђедови, находили су до-

стојнијех потомака петиње пособака Мартиновијех. А ја сам за текао и видио, да сте јунаци. Сљедујте ми бити своји, а све у страху Божијему и у поштовању његовога светитеља **Јована**, који вам је помагао и који ће вам вагда ако Бог да помагати.“

Народ је одушевљено клицао: **Живео!**“

Иза ове значајне и историчке Господареве бесједе, у име Мартиновића ступио је пред Господаром командир г. **Машар Бошков** и благодарио је **Његовоме Височанству**, како на богатом пожртвовању за подигнуће цркве, тако и на почастима, које удјељује Господар породици Мартиновића.

И са овим се свршило ово свечано и значајно освешћење новоподигнуте Ваичке цркве.

Један прегледник

Занимљива једна прилика из руске цркве. — Синодални часопис „**Церковныя Вѣдомости**“ и „**Виленског Вѣстника**“ сљедећу вијест: „23. октобра, на дан Казанске иконе Мајке Божије, навршило се 25 љета од како је био освешћен обновљени Виленски **Пречистенски** сабор. Тога дана свршио је божанствену литургију високопреосвећени **Донат** архиепископ Литовски и Вилински. После молбења високопреосвешћени **Донат** објесио је на протојереја **Јована Котовича** настојника сабора (главног храма. *Уред.*) окићен драгијем камењем крет, ког су му парохијани поднијели, те је том приликом владика багласио, како се је стекла двадестпета годишњица сабора и свештениковања опа настојника при тој једној и истој цркви, и пожелио му је успјех и у његовој далекој будућој дјелатности, да би она такође тежила на корист Цркве и пастве. Пошто је архипастир у мантији изишао из олтара са помоћником попечитеља ученог округа **А. В. Бјелецки**, била је прочитана протојереју Котовићу адре-

са од стране парохијана са изразима признања за његове многољетне плодовите пастирске трудове. У одговору свом благодарио је Котовић својим парохијанима за такво очитовање врлијех осјећаја, и поред тога напоменуо је кратку повјест **Пречистенскога** сабора, која у тијесној сизи стоји с повијешћу цијелога сјеверо западнога краја. 1-га октобра навршило се 25. година законоучитељства прота **Кстовича** на Виленском реалном училишту. Готово 25 год. уређује он „**Литовски Епархијални Вѣдомости**.“ а тако исто одкада је он и чланом Литовске духовне конвенторје.

— **Вијести са православног Истока.**“ Под овим насловом доносе Петроградске „**Церковныя Вѣдомости**“ сљедећу биљешку: „Отоманско правитељство у посљедње вријеме указало је више знакова свога обзира према православијем населбинама у турској царевини. Течајем августа мјесеца подјелен је Јерусалимском патријарху **Герасиму** орден Османије I степена, а Ефеском митрополиту **Бостантину Валијаду**, као веома уважаване Јерусалимског истоку, подјелена је Меџидија II. степена. С друге пак стране старају се и православне власти да изјављују своју преданост према отоманском пријестолу. Између осталог просветкован је свечаношћу као никад доселен у патријаршији Цариградској дан улазка на пријесто султана **Абдул-Амида** (19. августа.) За тај дан био је чак састављен особити чин благодарственога мољења, (*Доџолоџа*), који је попријед био објелодањен у патријаршском часопису „*Εκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*.“

— **Приложници** — Његово Височанство наш премилостиви Господар Књаз **Никола I.** благоволио је даровати ф. 300. а. вр. у помоћ грађења цркве Голијиске на Крстед.

Опћина Врањска у Зети набавила је једно звоно за парохијалну цркву од фиорина 120. а. вр.

Опћина Кршска приложи својој парохијалној цркви храму светога **Јо-**

вана *Крстишеља* у *Кутима* фиорина 175. а. вр. да се за исте новце набаве најпотребније ствари.

Штане Јовова Лекића приложи једно сребрно канџело храму *Хриштова Вознесенија* у парохијалној цркви у *Буковик* црмничкој нахији од 51. фиорин а. вр.

Прокарадур *Шако Драгов Вукчевић* из *Дражевине* набавио је једно звоно од 120. талијера, које је приложио *Драго Бошков Вукчевић* цркви *Свете Троице* у *Гољемаде*. Исти *Драго* приложио је црквама своје нахије и то: једно свештеничко одјело, четири иконе, и причесну чашу с прибором, коме нека *Свемогући* дарује рајско насеље, те се са прилозима старао за украсење домовâ Божијих.

Милош Малишић Рашковић приложи храму *светога Јована Крстишеља* у *Кутима* звоно од 120. фиорина за своју и својијех душу.

Миље Радована Ломчара приложи храму *Светога Јована Крстишеља* у *Кутима* један крет од крне оутрчеба у вриједности од 20. фиорина за своју и својијех душу.

Пела Илима Рашковића приложи храму *Светога Јована Крстишеља* у *Кутима* 30. фиорина а. вр. да се набави нешто у цркви што би најпужније било, и то за своју и својијех душу.

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.

— Из књ. цр. земљодјелске школе у *Подгорици*. — Читамо у „*Гл. Црн.*“ бр. 49. за пр. љето. У суботу дана 27. о. м. обдржаван је у присуству свију мјесних главара и многобројних пријатеља наше народне привреде, а под предједањем владиног одсалашника, министра Војводе *И Пламенца* годишњи испит ученика земљодјелске школе у *Подгорици*, а сјутрадан у неђељу закључена је школска година у истом заводу свечаном службом Божијом, читањем ученичких класификација и дијељењем годишњег из-

вјештаја. Успјех испита задовољио је све присутне толико, да је предједаатељ на свршетку цијелом учитељском збору изразио своје најпотпуније признање на труду и мару око повјерене му младежи. Од 17 уписаних ученика задобили су осморица први ред с одликовањем, који су поради тога од *Ђевовог Височанства Господара* и обдарени сваки са новчаним даром од 5 фиорина, а сви остали добили су добар први ред. Преко зиме пошли су ученици својим кућама, да проведу дома школске празнике, а на 1 фебруара 1894 почеће у овом заводу нова школска година.

— Из дјевојачког Института. —

Тако исто читамо у „*Гл. Црн.*“ У неђељу на *Ваведеније* у овдјешњем институту „*Царице Марије*“ прослављен је храм институтске капеле по обичају. Послије свете литургије раздаван су награде и свједоцбе успјеха претходног прошле године. У 5 сати био је концерт, на ком су биле свештене најодличније фамилије, међу којима је *Бенерал Милинковић* био највећи фамилијом. На вечери су биле присутне оне које стоје у каквој свези са институтом и све госпође, бивше институткиње.

— ПРИМЈЕТВА. — Ако нам се и у напријед небуду непосредно достављале ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ, ми ћемо ову рубрику са свим изоставити, као непотребну.

Уред.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Примили смо „*Први годишњи Извјештај о Књ. Цр. Земљодјелској школи у Подгорици за школску годину 1893.*“ Печатан је на *Цетињу* у *Књ. Цр. Државној штампарији 1893.* Запрема 62 стр. на 8-ни. Садржај му је: 1. Што ће нам америчке лозе? Од *Ф. Јерговића*; а 2. Школске вјести. Од *управитеља школс. Чланак велевриједнога упра-*

витеља *Јерговића* илустриран је са 13 врло лијепијех дрвореза. — Други пак дио са свим је вјешто и потпуно израђен, те управ служи на част управитељу *Јерговићу*, који уз *прострамо знање у својој струци, не поштеђује никаква труда, да му Завод што бољи, угледнији и напреднији буде.* — Желити би било да Управа наше гимназије и Назорништво нашијех основнијех школа, пођу истијем велехвалнијем трагом, којим је понајпрво пошла Управа преизвреног и угледнога женског Института *Царице Марије* на Цетињу; па опет сада и претпохваљена Управа пољодјелнога Завода у Подгорици. Без озбиљна рада, нема ни корисна напретка; а сваки корисни напредак, вриједно је на свијетлост изнијети, да свијет види како и код нас науке напредују. —

— Сима Милутиновић Сарајлија.

Живот, књижевна радња и слика му. Написао др. *Стеван Павловић*. Прештампано из Летописа „*Национална Библиотека Српске књижаре Браће М. Поповића*“ св. 173, 174, 175 и 176, 1893. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића у Београду.

Ово је друга већа расправа, што је ланске године штампана о српском јунаку, пјеснику и родољубу *Чубри Чојковићу*, под којим је именом био познат у Црној Гори *Сима Милутиновић*. Проф. *Б. С. Ђорђевић*, који је написао прву расправу, и сад др. Павловић, у својим радњама допринијели су много не само за боље познавање *Милутиновићевог* живота и рада, него су нам изнијели и многе интересантне прилике из оног класичног нашег доба, када се је на смрт и живот борио чисти народни српски језик са српско-словенскијем.

Сима, као рођени Босанац, знао је добро српски народни језик, обичаје и ћуд српску, а уз то су му добро биле познате и наше народне пјесме. Он је осјећао сласт и снагу српскијех народнијех пјесама, али према духу ондашњег времена није могао у својим умотворинама да се отме утицају нашег класичког пјесништва.

Да је којом срећом *Милутиновић* могао да савлада и ту препреку, његове би пјесме и остале умотворе данас свако са слашћу читао, а у исти мах нападао би се онијем великијем родољубљем, које провијава у свијем дјелима *Милутиновићевијем*. *Сима* је ипак велик. И пјесник и историчар и приповједачи српски имаду још увијек, а и имале још дуго богати извор у *Симинијем* дјелима.

Кад се 1891 године прославила стогодишњица од рођења *Симе Милутиновића Сарајлије*, цијели је српски народ био прегао да што достојније прослави тај велики дан. И ова лијепа расправа дра *Павловића* богат је дар за већу прославу српскога пјесника *Чубра Чојковића*, учитеља митронског неумрлог нашег пјесника *Његоша*, те је свакоме од срца препоручујемо, увјерени, да ће у њој наћи доста здраве душевне хране.

Успомени на нас је такођер: *Устав Славјанског Взаимно-Вспомогателног Общества въ Москвѣ.* Москва. Выход утвар. *Т. В. Скоров. А. А. Левенсовъ*. — *Перовка. Левенсовъ*. 1893. Уставомик устав запрема 7 страница на малој 8-ни и дијели се на седам раздијела: а) „Цѣль Общества“ (§. 1.); „Составъ Общества“ (§. 4. с једном примјетбом); „Средства Общества“ (§. 2.); „Порядокъ Управленія“ (§. 2.); „Обица Собранія“ (§. 2.); „Совѣтъ Общества“ (§. 4.); „Права Общества“ (§. 1), и „Закритіе Общества.“ — Овај „Устав“ одобрило је мѣнѣ старство унутришњих Дјела под датом 14. априла 1893, уз својеручни потпис Стате. Секретара *Дурново*. — Цијел је пак овога друштва, као што се у „Уставу“ вели „Указивање помоћи Славјанима, који временито или постојано живе у Москви. Такова помоћ може бити: а) у савјетовањама или тражењу радње за Славјане; б) у новчаној припомоћи, и в) у припомоћи, која се указује сиротама и дјечи сиромашнијех Славјана.“ — Овакова је цијел сваке најискреније похвале достојна; и ми с наше стране свесрд

но пожељети можемо најбољи успјех оснивачима споменутог „Общества“, које се је састало у самоме срцу Русије — у матушки — Москви, гдје се доста славјанског неруског живља налази, како ученика тако и радника. *Спасибо браћи Московима!*

— **Нов седмични лист.** Почетком стопо прошастог мјесеца декембра, почео је у Биограду излазити нов лист под насловом „МИР“ и то сваком неђељом. Одговорни му је уредник **Павле Тадић**; а штампа се у „Смиљеву“ — штампарији *Петра Теодоровића*. — Годишња му је цијена за стране земље 6 динара или 3 фор.

— Поглавита је задаћа „МИРУ“ да заступа „Православље и Српство.“ Између осталог у програму читамо: „Ко год познаје прилике, у којима „живимо, мора признати, да је судбина србства чврсто везана за највећу и најмоћнију царевину у Јевропи „братскога нам рускога народа, с којим нас најтврђом везом везује православна вјера. — С којом вјером да „клен, стране пође, долази се до вјерења, да је само у српству спас...“ Даље се пак вели: „Задахнут пак овако вишим идеалима, „МИР“ ће стајати увјек изнад свих „политичких партијских међусобица, „задржављујући себи право, да жигосе „свакога, ко смета развијању честитог „хришћанскога живота и ко се, „било свјесно било несвјесно, стави у „службу непријатељима православља „и Српства.“ И још на даље вели се у програму: „Објашњавањем моралних појмова и уношењем божанске науке у наш државни живот, „МИР“ ће уносити границу мира међу завађену браћу; а побијањем клеветничких измишљотина и излагањем чисте истине рашириваће умни хоризонт, те да и најпростичи човек може разликвати истину од неистине. — Прекинуту духовну везу са „нашом браћом ван Краљевине Србије „МИР“ ће обновити, и нико му у „томе не може смести; јер црква, као „царство духовно, није од овога свијета...“ — Вриједно је још и ово

споменути: „МИР“ не жели овим да „одбије од себе браћу србе других „вјера. Брат је мио ко је вјере био. „Његова друга вјера напоред његова „братскога срца не може бити браћи „опасна; али његови вјерски учитељи, „туђинци, немајући љубави према Српству, могу нам бити врло опасни. „Против тих туђинаца, који од слободе савјести граде бусије за напад „на Српство „МИР“ ће војевати свом „снагом српскога родољубља и свом „јачином хришћанскога православља.“

— Ово неколико редака навели смо за то, да у неколико објаснимо праву тежњу овог листа, којему је душа његов власник г. **Синђел Виктор**, који уређује и „Весник Српске Цркве.“ — Задаћа нам се чини посве красна и управ неопходима у Србији, гдје, због партијских страсти, многи се ударац и вјери задаје, а поред вјере још и чистом хришћанском благонравију. Пропадне ли вјера: прошаће пак и народ. — Ми се у неколико места слажемо са свим у ономе што смо навели из „Мира“ у задњој тачки; а да се не заборави у томе у колико се објављеном у српским учитељима, туђинцима, „који од слободе савјести граде „бусију за нападај на српство:“ пошто препирања с таквијем особама, никад никаква добра плода не доносе; него се узалуд троши вријеме и сваколика умна радња. Најбоље се чини кад се туђе вјере поштују и кад се вјерски нападају. — особито страствени: — или са свим објективним начином одбијају; — или, кад пређу у простачка лајања; — да се на њих нико и не осврће. Дан-данас властите своје трудове и умне силе, ваља да искључиво посвећујем нашијем властитијем потребама, којих имамо и сувише. — „МИР“ нека нам буде прави мир Божији; мир нам је данас најпреча потреба, ако не желимо пренемало погинути и изгубити се. У то име, ми се, не само свесрдно радујемо појави „Мира“ него још и из најбоље руке препоручујем овај часопис нашијем читаоцима, узвикујући свакоме „Мир божији, Христос се роди; Христос

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRPSKE CRYKVE
CRNOJEVIĆ

једини Спас и Истина за свакога вје-
рујућег у пресвето Име његово! —

— Од Славног „Комитета Гра-
мотности“ из Петрограда примили смо,
уз изјаву наше дубоке благодарности,
у име зајмене за нашу „Просвјету“
сљедеће књиге: „Систематичкйй Об-
зоръ Русской Народнo-Учебной Ли-
тературы. С.-Петербургъ. 1882;“ —
„Оборникъ конкурсныхъ Программъ
и докладовъ. С.-Петербургъ 1882; —
„Отчетъ о дѣятельности состоящаго
при Императорскомъ вольномъ эконо-
мическомъ Обществѣ С.-Петер-
бургскаго Комитета Грамотности
за 1892. годъ. С.-Петербургъ 1893;“
— „Правила Комитета Грамотно-
сти. С.-Петербургъ 1893,“ и „Aperçu
de l'activité du Comité d'Instruction
Primarie de St-Petersbourg fondé le
6 Avril 1861. près la Société Impériale
Libre Economique. 1893.“ Бог да по-
може!

РАЗНЕ БИЈЕШЦЕ

— Дан Св. Оца Николаја 21
децембра, као имен дан Његова Висо-
чанства нашега Витешкога Књаза и
Господара НИКОЛЕ I. прослављен
је најсјајније по свој Црној Гори; а
особито на Цетињу, како црквеним мо-
љењама, тако и народним заносним
весељама.

Тако исто и дан 17 прошлог де-
кембра, Св. Пророка Данила, као
имендан нашега Свијетлога Насљед-
ника, Данила-Александра, просветко-
ван је свугђе по нашој домовини, а
особито у престолници њезиној, са
свијем онијем почастима, које доликују
нашему општељубљеноме Књазу На-
сљеднику црногорскога пријестола. —

Преблагй Господ дуго нам још
сахранио у животу нашега Великога
и јуначкога Господара; а такођер и
на Његова сина Насљедника излио
све дарове најбогатије своје божан-
ствене милости* и благодати! —

— Ческо Свеучилиште. — Чи-
тамо у „Slovanskom Svetu,“ који из-
лази у Трету сљедећу биљешку о то-

ме Свеучилишту: „Течајем зимскога
семестра 1892—93 посјеђавало је че-
ско свеучилиште у Прагу 2733 ђака
(159 богословаца, 1185 правника, 1098
медицинара, 147 мудрословаца, и 144
фармациста;) љетњег семестра пак, би-
ло је у све посјетитеља 2410. Велики
број ученика били су Чеси и Морав-
љани (за зимскога семестра 332, а за
љетнога 262.) Докторски испит кон-
цем љета 1892—93. положили су у-
купно 417 ђака (13 богословаца, 304
правника 582 медицинара и 18 му-
дрословаца.) Љетос има уписанијех
ђака на ческом Свеучилишту 2600.“ —

— И право је. — „Домаћи Лист“
у Бр. 21 и 22, који излази у Сомбо-
ру и бави се у опште економијом, до-
носи на првом листу добро погођену
слику католичког попа Е. М. Вужија,
који у Задру живи и бави се особито
пољоделном струком; да шта, више и
пече сваке књиге и уређује пољо-
привредне листове. Стоји одаљен од
своје политичког заплата; пази своје
послове, и пријатељује са Србима као
и с Хрватима. Споменути Вужијава
слика препраћена је доста опширним
негативним животнописним цртама, које
је написа Милан Марин из Голуби-
наца. — Што је овакову пошту „До-
маћи Лист“ указао велевриједном по-
пи Вужију, понављамо опет оно, што
у самом почетку рекосмо: „И право
је! —

— Читуља чувенијех људи у Сло-
венству. — Дана 14. новембра пре-
минуо је у Београду Милан Кујунџић-
Абердар. Он се је родио 16. фебруара
1842. године а преминуо је 14 новем-
бра стопро минулоу љета. Био је од
добре куће и слушао је науке на пр-
вијем универсијама, а поименице у
Бечу, Минхену, Паризу и Оксфорду.
Посље свршенијех наука био је про-
фесором философије у Великој школи
у Београду. Затим је заузимао отлична
мјеста у домовини и ван ње, бивши
између осталога пресједником народне
Скупштине, министром просвјете и по-
слаником у Риму. — Понајглавнији
су његови књижевни радови: „Наука
о осјећању;“ — „Философија у Срба:

Прво доба — *Досишеј Обрадовић*;" — „*Идели свијет на боље или на горе*;" — „*Нлука о свијету*;" — „*Воља и слобода*," и предавање: „*Свијет и Хармонија*." — Међутим уређивао је и „*Младу Србадију*, лист Српске Уједињене Омладине;" и био је у оно доба, као најватренији у најкарактернији омладинац, те је с тога падао и у немилост код ондашње владе и доста је горкијех прогутао. — Такођер се је у млађа доба и пјесништвом бавио и издао своје пјесме под псеудонимом *Абердара*, одаклен му је и дошао придјевак *Абердар*. Истакао се је и као војник у ратовима од 1876—1878, и постао је почасним капетаном топништва. — Имао је и код нас у Црној Гори њеку мисију. — У задње вријеме боловао је од болести у моздањима, и најпосље подлегао је смртној коси. Велесјајно је опојан, ожален и сахрањен у Палилулском гробљу. — Српској му његовој души лака српска земља, која је у њему најбоље одражала и дичног свог сина!

— Садашња дипломатија у Србији, изгубила је такође једнога од најваљанијих својих људи смрћу *Дра Лазара Докића* министра-пресједника, који се је преставио иза подужег боловања у Опатији код сењске Ријеке ноћу 1. прошлог децембра у својој 45. години. Рађа од оца обртника; средње је школе свршио у Београду, а медицину у Бечу. Након свршенијех наука бавио се је више година у Ужичком окружију и бијаше пристао у странку српскијех радикала, бивши у Београду једним од највриједнијех чланова у уредништву „*Самоуправе*." Краљ Милан мрзио је радикале; али је у Докићу назрео ваљана мужа, који ће, кад-тада, знати себи пут прокрчити до вишега мјеста, наименује га најпрво својим дворским љечником; а за тим и васпитачем свога сина. — Докић, као паметан човјек, није се мјешао ни у домаће ни у политичке замршаје Краљеве, но је само свој васпитачки посао вршио. — Године 1891. замијенио је *Мишковић* Докића; али млади Краљ Александар, који је

Докића искрено штовао и љубио, у часу, пошто је извршио познати државни удар у своме Дворцу, услед којег је Регенство пропало, постави га, 13. априла, стопоу истек. 1893. године, министром пресједником нове радикалне владе. У таковој пригоди Докић се је показао као велевриједан и ладнокрван државник. И млади Краљ и Србија изгубили су много у Докићу, који је у течају кратког времена на велик глас изишао, колико због своје ријетке државничке способности толико и због свога личнога значаја и поштења. — Дознајемо пак из „*Нашег доба*" (број 35. од прошле године, да је и наш *Књаз и Господар* телеграмом изјавио Краљу Александру високо своје саучешће ради смрти министра-пресједника Докића, који је био Краљев пријатељ, домољуб и извршни државник.) — Посмртни остатци Докићева велесјајно су пренешени у Београд. Бог му душу помиловао; а српска историја неће нигда заборавити да је био *Др Лаза Докић*, особито у години 1893! —

У Задру се преставио дне 15. децембра вриједан Србин из Лике *Манојло Будисављевић Приједорски*. Био је официром; па у Италији заљуби се у младу и красну Талијанку, и изиђе из војничке службе, да се с њом узмогне вјенчати. Његовом срећом у оно доба био је гувернером далматинским, барон *Лазар Мамула*, лични пријатељ оца младог Бусисављевића, који га прими у службу код намјесничког пресједништва. Покојни Манојло убрзо се показао врло вриједним у политичкој струци. Понајприје постане ц. к. политичким Комесаром а касње и котарским Поглаваром. И у једној и у другој од овијех служба, провео је више година у Боки Которској; као поглавар претекао је доста злијех посљедица, особито за другог кривошијанског устанка. Био је вијеран Цару; али је био и пријазан према свом народу. Да се буде који други поглавар у оно вријеме на његовом мјесту затекао, многима би мајка закукала. —

Из Котора био је премјештен у Задар и онамо је постао Намјесничкијем савјетником и уредником „Objavitelja Dalmatinskog“. На мало дана пријед смрти био је још наименован *Дворским Почасним Савјетником* и стављен у мировишу услед његова питања. Својој вјери православној вјеран је до гроба остао, и био је отликован с више витешкијех ордена, између којих и Књаз-Даниловим орденом Сад му најстарији син **Владо** живи на Цетињу као чиновник ц. к. Аустро-угарске Мисије за Црну Гору, и недавно био је и он отликован црногорским орденом. — Покојном *Будисављевићу* била лака црна земља у коју је легао! —

— И велика Русија изгубила је прошлог великана једнога свог књижевног великана у особи **Н. С. Тихонравова**. Он се преставио у Москви, након двоседмичног боловања од инфлуенције у својој 62. години. С његовом смрћу велик је губитак претпала руска и у опће словенска наука. Бавио се је особито савјешним меницима и повјешћу руске књижевности и издао је више велеважнијех књижевничких дјела. Он спада међу велике руске учењаке, као и међу најавреније свеучилишне професоре, коју је службу он вршио пунијех 30 година на московској универсији и био ректором исте, од 1877.—1883. Био је Академик, и писао је, осим онога што је споменуто, још и књижевне оцјене о Пушкину, Гогољу и Тургеневу. — Преостале су му још и многе недовршене радње у рукопису. Бог му велику душу простио и помиловао!

— И још је српски народ у Војводевини изгубио чувена пословача у народним и државно-аутономним пословима, у лицу **Исидора Ђирића**, који је од год. 1872. био патријарехомитрополитским секретаром у Карловцима, гдје је и умро у 48. години свота живота од инфлуенције, вративши се стопро са земаљскога сабора у Загребу. У својијем млађијем добам бавио се је и пјесмом, особито елигијачног и сатиричког садржаја. Нему

се приписује и обљубљена пјесма: „Сунце јарко, не сјајеш једнако.“ Преминуо је као удовац, и оставио је након себе три нејака синчића и млађег брата високопреч. г. **Милана Ђирића**, Новосадског проту. — Нека и његовој доброј души Бог буде милостив, и нека је насели у вјечно блаженство, гдје све муке, биједи и невоље свјецке престају! —

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— Славна Редакција журналѡв „Београдска збирка“ и „Юридически Преглед“ у Филипополь. — Са свим радо и свесрдно примамо брацку понуду те Славне Редакције, те смо одма препоручили нашој Администрацији на Цетињу да тој Сл. Редакцији отпреди све досада изишавше свеске наше „Просвјете“ за II. годину, која траје од новембра 1893. до новембра 1894. — Особито нам је драго да ни мило, ако Сл. Редакција уврсти сав оцелцењене журналне наш „Оглас“, који се налази на челу наше I. свеске, као прилог у њу иста Сл. Редакција. — Живио брацка узајамност! —

— Цредној Книжари **Sav. Hartmara** (Hugi & Deutsch) у Zagreb. — „Грица за Црну Гору“ не изишла; а ако изидје несема прописити, да вам је не pošaljemo, — Da ste nam zdravo!

— Господи Уч. **Ј. Муц.** и **Рис. Вук.** у Рељ. — Пристајемо на вашу жељу и хвала вам на вашој лијепој Захвали. Живили!

— Господину **Мар. Драг.** у Уц. Примили смо, и употребићемо у своје вријеме ваш цијењени пријевод. Лијепа вам хвала и од Бога здравље и срећа!

— **Госп. Мит. С. Вукч.** учит. у Град. — Ми смо већ и сами опазили погрјешку, па смо је исправили прије но што ни је стигло ваше уважено писамце. Чланак ћемо употребити чим прије узмогнемо. Од Бога ви здравље, а од нас срдачно поздравље!

— **Госп. Мар. Вукос.** у ?... Примили смо ваше „Загонетке“ (из Херцеговине). — Употребићемо их. Вама на здравље!

— Сл. Приређивачком Одбору за Св. Савску Бесејду у Брчку. — Настојаћемо раздати ваше Срећке; али није наде да ће се свеколике моћи растуриги. — За оваки посао треба се обраћати на којег Омладиња, а не на старца од готово 70 година; а при том и многијем послед оптерећена. Свакако нека је добра срећа Слав. Приређ. Одбору!

— **Пречас. Госп. п. Лаз. Богдан.** у Вараж.. — Да нам буде раније ваш изворни чланак стигао, били бисмо га доиста обљубо-

далили у јануарској свесци „Просвјете;“ али нам је стигао баш, кад је већ савколика материја за исту свеску била сложена, осим јединога „Листка“: на смо за то приморани били вашу радњу одгодити за коју идућу свеску. — Није пак требало, да нам ни напоми-

њете ону своју жељу односно „Просвјете“, пошто смо и сами били уредили, баш онако како нам писасте. — Бог вам платио, што вам ми накнадити не можемо; јер су ваши трудови не само корисни него и благословљени!

Д О Д А Т А К.

Из особитога обзира према Управама и Уредништвима, која су нас замолила, доносимо на овом мјесту сљедеће „Огласе“ у свој њиховој цјелини:

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

СПИСИ ВУКА СТ. КАРАЦИЋА

Одбор за издавање Вукових списа спремио је за штампу и потписана управа почела је штампати ове нове књиге:

1. **Граматички и полемички списи Вукови** из времена од године 1814 до год. 1861, књига прва, која обухвата вријеме од 1814 до 1822.

Како ће ова **НАСТАВНА ТАБЕЛА** око 30 штампаних табака велике 8^о а да би се купцима дала могућност да је брже и лакше могу набавити, те је Управа Државне штампарије, по предлогу Одбору, одлучила отворити упис на **ВЕБЛОТКА** **CRNE GORE** прешилату за поједине свешчине од 5 до 6 табака, по 0·80 дин. или 40 новчића. С тога овим Управа позива свакога који би хтио на овај начин набављати ову књигу, да јој се за времена јави, јер се више, кад цијела књига буде наштампана, у свешчицама неће продавати.

Поруџбине с новцима треба упућивати: Управи српске краљевске Државне Штампарије у Биограду. Ако се не би јавио довољан број уписника, књига се у свешчицама неће штампати.

2. **Српске народне пјесме**, књига III, у којој су пјесме јуначке средњих времена.

Од Вукових списа државнога издања има још на продају:

1. **Српске народне пјесме**, књига I, у којој су женске пјесме. Цијена у тврдим корицама 4 динара, у меким 3.

2. **Српски Рјечник**, I свеска А—З Цијена 4·50 дин.

Могу се добити у свима државним књижарницама у Србији.

Кад започете књиге буду готове, даће се у штампу и остали списи Вукови:

1. **Српски Рјечник**, и упоредо с њим;

Српске народне пјесме, књига II (издање ове књиге од год. 1887 све је распродато,) IV, V, VI и VII (из појединих рукописа);

3. **Српске народне приповијешке, алегорије и заговјешке;**

4. **Граматичких и полемичких списа** књ. II;

ИСТОРИЈСКИ И ЕТНОГРАФИЈСКИ СРПСКИ II; — и

6. **Ситнији списи различнога садржаја.**

Биоград, 14 новембра 1893.

Управа Држ. Штампарије.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на 1894 годъ

НА ИЗДАВАЕМЫЕ ПРИ С.-ПЕТЕРБУРГСКОЙ ДУХ. АКАДЕМИИ

„ЦЕРКОВНЫЙ ВѢСТНИКЪ“

и

„ХРИСТИАНСКОЕ ЧТЕНИЕ“ 1)

(СЪ ТОЛКОВАНІЯМИ НА ВѢТХІЙ ЗАВѢТЪ.)

С.-петербургская Духовная Академія, въ твердой рѣшимости и въпредъ.

1) Ради превѣћ ограничена простора у нашем листу, не можемо но само један пут донијети овај доста опширни „Оглас“, те на дамо се да нам Славна Редакција замјерити неће, што га по њезиној жељи не можемо с вишенаведенога разлога три пута објелоданити. Чинимо врло радо све што можемо. —

Уред. Прос.

служить по мѣрѣ силъ тому дѣлу, которому она служила до сихъ поръ посредствомъ своихъ журналовъ, будетъ издавать въ 1894 году „Церковный Вѣстникъ“ и „Христіанское Чтеніе“ по слѣдующей программѣ.

Въ „Церковномъ Вѣстникѣ“ будутъ печататься: 1) передовыя статьи имѣющія своимъ содержаніемъ преимущественно экзегетико-гомілетическія разсужденія представляющія научный богословскій матеріалъ въ общедоступной формѣ; 2) статьи церковно-общественнаго характера, посвященныя обсужденію различныхъ церковныхъ и общественныхъ явленій, по мѣрѣ того, какъ выдвигаетъ ихъ текущая жизнь; въ этомъ отдѣлѣ редація даетъ широкое мѣсто и голосу своихъ подписчиковъ и читателей, которые соблаговолятъ высказаться по тѣмъ или другимъ назрѣвающимъ вопросамъ жизни; 3) мнѣнія и отзывы — въ каковомъ отдѣлѣ и на каковыя подвергаются критическимъ замѣчаніямъ факты и явленія церковно-религіозной жизни, какъ она проявляется въ текущей духовной и свѣтской печати; 4) обзорніе духовныхъ журналовъ; 5) обзорніе свѣтскихъ журналовъ со стороны статей, представляющихъ церковный интересъ; 6) книжныя новости — критическія замѣтки о вновь выходящихъ книгахъ; 7) корреспонденціи изъ епархій и изъ-за границы о выдающихся явленіяхъ мѣстной жизни; 8) „въ области церковно-приходской практики“ — отдѣлъ, въ которомъ редація даетъ разрѣшеніе недоумѣнныхъ вопросовъ пастырской практики; 9) постановленія и распоряженія правительства; 10) лѣтопись церковной и общественной жизни въ Россіи, представляющая обзорніе всѣхъ важнѣйшихъ событій и движеній въ нашемъ отечествѣ; 11) лѣтопись церковной и общественной жизни за границей, сообщаящая свѣдѣнія о всѣхъ важнѣйшихъ событіяхъ и движеніяхъ за предѣлами нашего отечества; 12) разныя извѣстія и замѣтки, содержащія разнообразныя интересныя

свѣдѣнія, не укладывающіяся въ вышеозначенныхъ отдѣлахъ.

Въ „Христіанское Чтеніе“ войдутъ самостоятельныя и переводныя статьи богословскаго, историческаго и назидательнаго содержанія, въ которыхъ съ серьезностью научной постановки дѣла соединенъ будетъ и общедоступность изложенія, а также критическія замѣчанія о выдающихся новыхъ явленіяхъ отечественной и иностранной богословской литературы. Въ частности въ „Христіанскомъ Чтеніи“ будутъ по прежнему печататься толкованія на разныя книги Ветхаго Завета, а также неизданные памятники минувшей жизни отечественной церкви и матеріалы для біографіи ея замѣчательнѣйшихъ представителей и дѣятелей.

Условія подписки. — Годовая подписка въ Россіи: за оба журнала 7 р. съ пересылкою; отдѣльно за „Церковный Вѣстникъ“ 5 р. и за „Христіанское Чтеніе“ съ „Толкованіями“ 5 р. За границей, для всѣхъ мѣстъ: за оба журнала 7 р. за каждый отдѣльно 7 р. съ перес. Иногородные подписчики надписываютъ свои требованія такъ: „Въ Редацію „Церковнаго Вѣстника“ и „Христіанскаго Чтенія“ въ С.-Петербургѣ. Подписывающіеся въ Петербургѣ обращаются въ контору редакціи (Пески, уголь 7-й ул. и Дегтярной, д. № 26—30, кв. № 8), гдѣ можно получать также отдѣльныя изданія редакціи и гдѣ принимается объявленія для печатанія и разсылки при „Церк. Вѣстникѣ“.

Примѣчанія.

1) Всѣ статьи и сообщенія для помѣщенія въ „Церк. Вѣст.“ должны быть доставляемы или высылаемы въ редакцію непременно съ адресомъ автора. Статьи, доставляемыя безъ означенія гонорара за нихъ, признаются бесплатными. За слова и поученія редакція не платитъ никакого гонорара. Разсчетъ за платныя статьи производится по окончаніи года.

2) Статьи и сообщенія, признанныя редакціей неудобными къ

напечатанію, сохраняются въ теченіе трехъ мѣсяцевъ въ редакціи для возращенія по личному востребованію; возвращенія же ихъ по почету редакція на себя не принимаетъ.

3) Авторы, желающіе, чтобы объ ихъ сочиненіяхъ своевременно помѣщенъ былъ отзывъ въ „Церковномъ Вѣстникѣ“, благоволятъ присылать въ редакцію по экз. своихъ сочиненій немедленно по выходѣ ихъ въ свѣтъ.

Въ конторѣ редакціи (Пески, уголъ 7-й улицы и Дегтярной, домъ № 26—30, кв. № 8) можно получать полные экземпляры

„ЦЕРКОВНАГО ВѢСТНИКА“ и „ХРИСТИАНСКАГО ЧТЕНІЯ.“

за слѣдующіе годы:

I. „Христіанское Чтеніе“ за 1822, 1823, 1824, 1826, 1827, 1833, 1836, 1839, 1840, 1843, 1845, 1846 и 1847 г. по 2 р. за экземпляръ cadaго года безъ перес. и по 3 р. съ перес. Выписывающіе одновременно за всѣ численные 14 годовъ платятъ безъ пересылки 20 р., съ перес. 25 р. с.

II. „Христ. Чт.“ за 1848, 1855, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867 и 1868 гг. по 3 р. за экземпляръ cadaго года безъ перес. и по 4 р. с. съ перес.; за всѣ 13 годовъ 30 р. безъ перес. и 35 р. съ пересылкою.

III. „Христ. Чт.“ за 1849, 1855, 1870 и 1871 года по 4 р. за экзмпл. cadaго года безъ пер. и по 5 р. съ перес.; за всѣ 4 года 13. безъ перес. и 17 р. съ перес.

IV. „Христ. Чт.“ за 1872, 1873 и 1874 гг. по 4 р. с. за экземпляръ cadaго года безъ перес. и по 5 р. с. перес.

V. „Христ. Чт.“ за 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1887, 1888, 1889 и 1890 г., вмѣстѣ съ „Ц. В.“ по 5 р. съ перес., отдѣльно „Христ. Чт.“ по 3 р. и „Церк. Вѣст.“ по 3 р.

VI. „Христ. Чт.“ за 1886 г. 3 р. съ перес.

За всѣ вышеизложенные годы можно получать „Х. Чт.“ и отдѣльны-

ми книжками по 75 коп. безъ перес. и по 1 р. съ перес.

Въ „Христ. Чт.“ за прежніе годы помѣщены слѣдующія бесѣды св. Иоанна Златоустаго: а) на кн. Дѣяній св. апостоловъ — за 1856 и 1857 г., б) на посланія къ Ефесеямъ и Коллоссянамъ — за 1856 г. и в) на посланіе къ Солунянамъ, Тимоюею, къ Титу, Филимону, и къ Евреямъ за 1859 г.

Отдѣльныя изданія:

1) Творенія св. Иоанна Златоуста: I. Его бесѣды — а) къ антиохійскому народу, томъ первый, цѣна 1 р. безъ перес. и 1 р. 50 к. съ пер.; б) на разныя мѣста св. Писанія, 3-й томъ ц. 1 р. безъ перес. 1 р. 50 к. съ перес. в) на первое посланіе къ Корин. оянмамъ, два тома (въ 1-мъ томъ 25 листовъ, во 2-мъ — 27 л.), ц. 1 р. 25 к. безъ пер. и 1 р. 50 к. съ перес. II. Письма Златоустаго (20 л.), ц. 1 р. 25 к. безъ перес. и 75 к. съ пересылкою.

2) Письма Феодора Студита, два тома (въ 1-мъ томъ 20 л., 2-мъ — 38 л.), ц. 1 р. 50 к. безъ пер. и 2 р. съ перес.

3) Церковная исторія. Евсевія Памфила, 1-й томъ (34 л.). — 1 р. безъ пер. и 1 р. 50 к. съ перес.

4) Св. подвижницы „восточной церкви. Преосв. Филарета (25 л.). — Ц. 1 р. безъ перес. и 1 р. 25 к. съ перес.

5) Древнія формы символовъ. Проф. И. В. Чельцова (13 л.). Ц. 75 к. безъ перес. и 1 р. съ перес.

6) Каноническое право. Митр. Шагуны (40 л.), Ц. 1 р. безъ перес. и 1 р. 50 к. съ перес.

7) Указатель къ „Христіанскому Чтенію“ (за 1821—1870 гг.). Ц. 30 к. безъ пер., 50 к. съ перес.

8) Дополнительный указатель къ „Х. Чт.“ (за 1871—1880 гг.). Ц. 30 к. безъ перес. 50 к. съ перес.

9) Генетическое введеніе въ православное богословіе. Лекціи (по записямъ студентовъ) прот. О. О. Сидонскаго. Ц. 80 коп. безъ перес., съ перес. 1 р.

10) Положеніе о правахъ и преимуществвахъ лицъ, служащихъ при духовно-учебныхъ заведеніяхъ. Ц. 30 к. съ перес.

11) Обзорніе посланій св. ап. Павла къ Коринтянамъ, проф. М. Голубова. 337 стр. Ц. 80 к. съ перес. 1 руб.

12) Собраніе дневнихъ литургій въ переводъ на рускій языкъ — въ пяти выпускахъ; цѣна каждаго отдѣльно 1 р. съ перес., а всѣхъ пяти выпусковъ вмѣстѣ (больше 50 печатн. листовъ) 3 р. с. перес.

13) Толкованіе на Ветхій Завѣтъ — первый и второй выпуски (толкованіе книги пророка Иеремій), цѣна 2 р. 50 к., съ перес. 3 р. (отдѣльно 1-й вып. 1 руб. 25 к. съ перес., 2-й вып. 2 р. съ перес.). Третій выпускъ (начало толкованія на книгу Псалмовъ, введен. и псалмы I—IX), ц. 75 к. безъ перес. и 1 р. съ перес. Четвертый выпускъ (продолженіе толкованія книги Псалмовъ, псалмы X—XXIV), ц. 75 к. безъ перес. и 1 руб. съ перес. Пятый выпускъ (начало толкованія книги пророка Исаи, введен. и главы I—XII), ц. 75 к. безъ пер. и 1 р. съ перес. Шестой выпускъ (продолженіе толкованія на книгу пророка Исаи, главы XIII—XXIV), ц. 1 р. 25 к. безъ перес. и 1 р. 50 к. съ пересылкою. Седьмой выпускъ (толк. на кн. пр. Михея) ц. 50 к. безъ перес. и 60 к. съ перес. Восьмой выпускъ (продолж. толк. на псалмы), ц. 1 р. безъ пер. и 1 р. 25 к. съ пересылкою. Девятый выпускъ (продолжен. толк. на кн. пр. Исаи), ц. 1 р. безъ перес. и 1 р. 25 к. съ перес.

Печать дозволяется 30 октября 1893 г. Ректоръ С.-Петербургской Духов. Академіи архимандритъ **Борисъ**.

Типографія Гл. Упр. Удѣловъ (Моховая, № 40).

МОЛБА НАШИМЪ РАТНИЦИМА :

Г. Г. официрима, старешинама народне војске и осталимъ војенимъ лицами, као и лекарима, свештеницима, чиновницима, учительима, грађанима,

— и у опште свима који су учествовали у нашимъ ратовима 1876-78 и 1885 године.

Господо и браћо,

Свакомъ брату Србину, који се поноси српскимъ именомъ и коме је драга отаџбина Србинова, биће познато да је у нашимъ ратовима за слободу и част наше отаџбине било доста свиѣтлихъ примјера јунаштва и одважности, умјешности и присуства духа; бивало је дирљивихъ призора пожртвовности и племенитости, а није не достајало ни оданости ни љубави како према општој ствари, тако и према ближњима безъ разлике у положајима и годинама. Сем тога, покрај све озбиљности догађаја и тешкоће рада, није се у данимъ случајима губила ни веселост, а бистрина народногъ духа није се дала спутати, већ би, овдје-ондје, пробила у свој бјужности и оригиналности.

Многи пријатељима и познаницима нашима круже приповиједања о појединимъ догађајима изъ нашихъ ратова од 1876-78 и 1885 године, која живимъ примјерима потврђују оно што напријед рече, — и била би вѣчна слава и поштовање свакој лијепе и карактеристичне цртице изъ нашихъ ратовања временомъ изопаче или чакъ изгубе и заборава. И патријотски и књижевни обзири стављају намъ у дужност: да се толике драгоцјене карактеристичне цртице изъ нашихъ ратовања одрже у вѣчној успомени, а у свој њиховој оригиналности и једрини. А то се може постићи само тако, ако се прибиљежи и прикупи што је могуће више причита и цртица о појединимъ значајнијимъ и занимљивијимъ догађајима изъ нашихъ ратова.

У томъ погледу чињени су покушаји од стране појединаца, — али то су, на жалост, били само покушаји. За такавъ посао није довољно само што појединац и његови познаници знају. Али, кадъ сваки, ко што интересантногъ зна изъ нашихъ ратова, то избљежи, — па се све шакове забљешке прикупе и среде у једну збирку, онда може да се створи једно дјело од трајне и неоцијењене вриједности.

Неколико пријатеља српског витештва ријешила су се да приступе збирању таквих забиљежака, — и у тој цијељи ево се јавно обраћају с молбом свој г. г. официрима, старешинама народне војске и осталим војним лицима, као и љекарима, свештеницима, чиновницима, учитељима, грађанима и у опште свима који су учествовали у нашим ратовима 1876-78 и 1885 године: да како знају и у колико знају испишу и уредништву листа „Витеза“ у Биограду пошљу податке о појединим карактеристичним и интересним догађајима и призорима из наших ратовања, при којима су било сами учествовали или за које су од других слушали. Да би се у напријед отклонила свака забуна, ми изрично напомињемо: да ми не тражимо податке за историју, — већ само скице појединих сцена, које избијају из обичног коло-сјека. Ми желимо да изнесемо низ прича и цртача из доба наших ратовања, од којих би свака била за себе цјелина. То треба да се одражава на појединих интересантних догађаја у маршу и у боју, при одмору и у бојници, на стражи ка и у њеним околностима. За нас ће бити довољно ако се опис тих појединих догађаја, крупнијих или мање значајнијих али иначе карактеристичних испише просто онако, како се обично о тим догађајима прича у пријатељским круговима. Ми ћемо се већ сами постарати за што складнију стилистичну обраду. Само би молили ону господу, код којих ова наша молба није одзива, да при избору онога што буду писали, имају на уму да свака, и најмања цртица има своје језгро, на пр. неко особито јунаштво, смјелост, хитрину, истрајност, безбрижност, досетљивост, преданост, вјеру, одушевљење, љубав, част и остале сличне особине било појединих ратника или одреда војске, — било личности које није у спадале у ред ратника, али су стичњем околности долазиле с њима у додир. Покрај озбиљних сцена нека не пропусте забиљежити и веселе сцене у којима се огледа ћудљива игра слу-

чајности или природна веселост и бистрина народног духа. Нека би ствар о којој се прича изнијела ма и само десет реди, — ми ћемо бити захвални на пријатељском податку.

Пошто цијељ ове збирке не може и не смије бити ласкање појединим личностима, а још мање буди чије карикирање, већ само једино: очување од заборава појединих узорних и необичнијих догађаја и појава из наших ратовања, — то би молили да се добро пази при именованима личностима. Права имена живих личности ваља употребљавати само у веома важним догађајима и то тек са њиховим знањем, — иначе молимо да се употребљавају само произвољна имена, или да се у опште избегавају. Но она лица, која су погинула јуначки, или иначе која су страдала при савјесном вршењу своје дужности ваља изрично, са правим именом споменути, па ако је могуће, и додати мјесто рођења и ближе историјске податке. Опис мјеста и да догађаја ваља свуда по могућности вјерно прибиљежити, — ами ћемо процијенити у колико дискреција допустити да се при штампању задрже. Једино историјал који по овој молби будемо добили, биће од стручног лица сређен, према потреби разрађен и у току идуће године наштампан у једном зборнику, који ће носити наслов: „Венац прича српских ратника.“ У предговору споменућемо са захвалношћу имена све оне госпoде, који се најдаље до 22. Фебруара идуће 1894. године буду подрудили са слањем потребне грађе за ову збирку на адресу: уредништву „Витеза“ у Биограду.

Уредништво „Витеза“ ће, са свима рукописима који на ову цијељ буду стигли до одређеног рока, поступити по горњој напомени, гарантујући пошљаоцима, ако желе, дискрецију а спремно да увијек послужу са нужним обавјештењима.

У Биограду, на дан Српског Краља
Св. Стефана Милутина 1893. год.

Неколико пријатеља српског витештва.

